

UNIVERZA V LJUBLJANI  
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

**Volk Alma**

**izr. prof. dr. Igor Lukšič**  
**(prof. dr. Atilij Rakar)**

**PRIMERJAVA MACHIAVELLIJEVIH PREDSTAV IN  
SODOBNIH MEDNARODNIH ODNOSOV**

**Diplomsko delo**

**Ljubljana, maj 2003**

*Diplomsko delo je rezultat konca študija na Fakulteti za družbene vede.*

*Zahvala gre mojemu očetu, ki si je celo življenje prizadeval, da bi s sestro dokončali študij.*

## KAZALO

<b>1.</b>	<b>UVOD .....</b>	<b>5</b>
1.1.	METODOLOGIJA V DIPLOMSKI NALOGI .....	7
<b>2.</b>	<b>NJEGOVO ŽIVLJENJE, OBDOBJE, V KATEREM JE ŽIVEL, RENESANSI (POLITIČNO, ZGODOVINSKO, DRUŽBENO , KULTURNO IN RELIGIOZNO) IN NJEGOVA DELA.....</b>	<b>9</b>
2.1.	NJEGOVO ŽIVLJENJE.....	9
2.2.	OBDOBJE NJEGOVEGA ŽIVLJENJA, RENESANSA (POLITIKA, ZGODOVINA, DRUŽBA, KULTURA IN RELIGIJA).....	11
2.2.1.	BENETKE IN FIRENZE .....	12
2.2.2.	KULTURA IN RELIGIJA .....	14
2.3.	MACHIAVELLIJEVA DELA.....	15
2.3.1.	POLITIČNA .....	15
2.3.2.	ZGODOVINSKA .....	19
2.3.3.	LITERARNA DELA .....	20
2.4.	MACHIAVELLIJEVO PISANJE KOT IDEJA ZA TEMO DIPLOMSKEGA DELA .....	21
<b>3.</b>	<b>SODOBNA REALISTIČNA MISEL (MORGHENTAU) IN PRIMERJAVA MACHIAVELLIJEVIH PREDSTAV .....</b>	<b>22</b>
3.1.	DRŽAVA – MACHIAVELLI - REALISTI.....	24
3.1.1.	PRIMERJAVA .....	26
3.1.2.	EVROPSKA UNIJA .....	27
3.1.2.1.	PRIMERJAVA .....	31
3.2.	VLADAR- MACHIAVELLI IN SODOBNI VLADAR.....	34
3.2.1.	ZNAČILNOSTI MACCHIAVELLIJEVEGA VLADARJA V »VLADARJU« IN V »RAZMIŠLJANJIH OB PRVIH DESETIH KNJIGAH TITA LIVIJA« .....	36
3.2.2.	SODOBNI VLADAR.....	40
3.2.3.	AMERIŠKI PREDSEDNIK .....	43
3.2.3.1.	AMERIŠKA ZUNANJA POLITIKA .....	44
3.2.3.2.	PREDSEDNIK ZDRUŽENIH DRŽAV AMERIKE .....	46
3.2.3.3.	SEDANJI PREDSEDNIK GEORGE BUSH ML. IN AMERIŠKA ZUNANJA POLITIKA .....	48
3.2.3.4.	VOJNA ZDA.....	50
3.2.4.	SEDANJI MEDNARODNI ODNOSI- POLITIČNO, ZGODOVINSKO, DRUŽBENO , KULTURNO IN RELIGIOZNO.....	52
<b>4.</b>	<b>PRIMERJAVA MACCHIAVELLIJEVIH PREDSTAV NA ENI STRANI IN BUSHEVE ZUNANJE POLITIKE NA DRUGI.....</b>	<b>54</b>
4.1.	BUSH BO BRANIL VARNOST AMERIČANOV .....	55
4.2.	REALISTI O IRAKU .....	57
4.3.	MACHIAVELLI- BUSH .....	57
4.3.1.	VLADAR .....	58
4.3.2.	POLITIČNA SITUACIJA, GOSPODARSKA, DRUŽBENA, KULTURNA ..	59

4.3.3.	RELIGIJA.....	60
4.3.4.	DRŽAVA .....	60
4.3.5.	VRLINA (VIRTÙ) IN SREČA (FORTUNA) .....	61
4.3.6.	CILJI IN SREDSTVA.....	62
4.3.7.	MORALA.....	62
<b>5.</b>	<b>ZAKLJUČEK- SKLEP .....</b>	<b>63</b>
<b>6.</b>	<b>LITERATURA .....</b>	<b>65</b>

## 1. UVOD

V diplomskem delu bi kot študentka Italijanskega jezika in Politologije, smeri Mednarodni odnosi rada predstavila Machiavellija, avtorja, ki piše o politiki. Rada bi se namreč omejila predvsem na njegova dela oz. poglavja, kjer obravnava teme, ki so pomembna z vidika mednarodnih odnosov. Le ta pa se nahajajo v njegovih delih: predvsem v *Il Principe (Vladar)*, *Il discorso sulla prima deca di Tito Livio (Razmišljanja o Titu Liviju)*, *ed al.*

Piše torej o politiki na splošno, njegov pogled je političen (zato mi je všeč kot politik in moralist in zato sem ga izbrala)<sup>1</sup>. Po Rakar (1990), Machiavelli<sup>2</sup> piše o političnih osebah, ki imajo dobre in ne preveč dobre, oz. slabe lastnosti. Nikoli ne piše o tem, kakšne bi morale biti te osebe in o tem, kakšna bi morala biti politika oz. obnašanje, ampak izrazi samo svoje mišljenje in pogled na določene situacije. Tu se kaže njegov realističen pogled, ker le sam ni utopist. V teorijah mednarodnih odnosov je od vseh teorij realistična tista, ki najbolj odgovarja razmišljanju Machiavellija. Tako bi rada v diplomskem delu predstavila primerjavo med njim in realistično teorijo mednarodnih odnosov, oz. kje bi našli podobnosti med njim samim in teorijami sodobnih mednarodnih odnosov, oz. realistični teoriji<sup>3</sup>, ter kako lahko zasledimo Machiavellijeve predstave tudi v sodobni praksi, kot je npr. primer Busheve zunanje politike, združevanje Evropske unije, ipd.

Za nas imajo Machiavellijeva kronika in zapisi iz 15. in 16. stoletja velik pomen. Sam je bil tudi velikokrat na diplomatskih misijah kot tajnik ambasadorjev, ki so bili uradno autorizirani. Imel je torej diplomatsko funkcijo, ki jo vidim kot pomemben "prispevek tistega časa", ker se sam tudi fizično udeležuje dogajanj tistega časa, njegovo

---

<sup>1</sup> Machiavelli prvi obravnava zakone, ki vodijo moralno življenje, drugače od zakonov, ki vodijo politično življenje. Prve so utemeljene na morali, druge pa na uporabnosti in moči (Sansone 1986: 118).

<sup>2</sup> Machiavelliju pripisujemo zaslugo, da je ustanovil v zgodovini modernega duha politično znanost, pa ne le zato, ker se je prvi obrnil na problem države, ampak ker prvi razume politiko ločeno od moralnosti kot take (Sansone 1986: 118).

<sup>3</sup> Za realistični pristop je značilno, da obravnava nacionalni interes (kot vsoto, ki jo je treba doseči). Temelji na izhodišču anarhične mednarodne skupnosti. Vlade si med seboj ne zaupajo, kot si niso Machiavellijevi "vladarji". Najbolj bom v diplomski nalogi upoštevala predstavnika realistične šole Morghentaua proti Machiavelliju, poleg Carra, in Waltza. Carr uvede razlikovanje med utopijo in realnostjo. Države se povezujejo le, da bi vzpostavile status quo. Moč kot kategorija obstaja večno. Zavedati se moramo anarhičnosti. Morghentau poudarja, da mora biti stanje v mednarodni skupnosti konsistirano glede na dejstva. Enotne svetovne morale ni, zato ne obstajajo univerzalna načela. Waltz

razmišljanje pa ni le opazovalno, ampak gre posredno in neposredno tudi sam v akcijo, zato ocenjujem, da je vse njegovo razmišljanje tudi bolj realno. Machiavellija so prizadela razočaranja njegovih misij, zato je razvil idejo o pomembnosti vojske za stabilnost in trdnost države. Vsa ta njegova razmišljanja lahko apliciramo tudi na sedanje stanje v državah. Na koncu koncev pa, kot pravi Rakar (1990:254), Machiavelli ni človek akcije, ampak človek razmišljanja. Čeprav je usposobljen politično tudi v praksi, je v njem še vedno teoretik. Njegova *il morale-morala* je zelo pomemben del njegovih del, zato bom v diplomskem delu pisala o njej in ostalih pojmih kot so *la virtù-vrlina, lo stato-država*<sup>4</sup>, *ipd.*, kar je pomembno tudi v današnjem času.

Večna želja Machiavellija je bila, da bi se državice Italije združile v enotno državo. V zadnjem času smo priča sodobnim tendencam kot so integracije držav v Evropski uniji. V diplomskem delu bom tudi temu pojavu posvetila pozornost s primerjavo predstav Machiavellija v njegovem času.

EVROPSKA UNIJA.....MACHIAVELLIJEVA ITALIJA  
(države).....(mestne državice)

Machiavelli je torej moralist, ki v svojih delih piše o razmerju med ciljem in sredstvi. Vedno ločuje med dobrim in slabim. Njegov namen je potrditev moralnosti v svetu (Rakar 1990: 261). Zagovarja obravnavo moči na realističen način, ne tako kot bi moralo biti, ampak tako kot je. Na isti način definira tudi vladarja (*il Principe*). V diplomski nalogi bom primerjala Machiavellijevo predstavo o vladarju in enim izmed voditeljev svetovne politike, tj. zadnje čase še bolj aktualnim predsednikom Združenih držav, Georgem Bushem (njegovo zunanjo politiko – primer vojne v Perzijskem zalivu). Kakšne so vzporednice, če se jih seveda da najti.

Machiavellistične predstave se lahko po mojem mnenju tako aplicirajo in nanašajo tudi na sodoben čas, njegov način, s katerim vidi stvari realistično, njegova terminologija, ki je pomembna tudi danes. Njegova želja je bila, da bi bil viden kot teoretik, katerega

---

govori o mednarodnem sistemu in moči države na prvem mestu. Odsotnost vrhovne oblasti je tista, ki prisili državo, da se obnaša kot se (Šabič po Bennet 2000).

<sup>4</sup>Po Nikolić (2002), tudi Machiavelli, kot Tukidid in Hobbes, vidi državo na realističen način, mednarodna politika je politika moči in *država* je najpomembnejši akter v mednarodni politiki. Pomen realizma je preživetje *države*. Machiavelli je torej klasični realist.

lahko obravnavamo v prihodnosti, želel je, da bi bilo njegovo znanje uporabljeno v prihodnosti. Zato postavljam hipotezo, da lahko **Machiavellistične predstave, kjer se omejim predvsem na njegovo predstavo o državi (lo stato) in na njegovega vladarja (il Principe), apliciramo na sodobne mednarodne odnose, teorije sodobnih mednarodnih odnosov<sup>5</sup>, pa tudi praktično, čeprav smo oddaljeni od njegovih razmišljanj več kot petsto let. Nekaterih stvari se ne da neposredno primerjati zaradi drugačnih zgodovinskih okoliščin, nekatere pa so si presenetljivo podobne.**

## 1.1. METODOLOGIJA V DIPLOMSKI NALOGI

Metodi v diplomskem delu sta dve – na začetku, kjer opisujem njegovo življenje, politično, zgodovinsko, družbeno, kulturno in religiozno življenje tistega zgodovinskega obdobja in njegova dela, deskriptivno metodo. Z deskriptivno metodo nadaljujem tudi v tretjem poglavju – sodobni realistični misli. V nadaljevanju uporabim zgodovinsko primerjalno metodo v teoretično primerjalnem delu med realistično državo in vladarjem ter Machiavellijevih predstav o tem. Ravno tako se poslužujem zgodovinsko primerjalne metode pri primerjavi Machiavellijevega vladarja in sodobnega vladarja. Za osebo iz sodobnega življenja sem izbrala Geoga Busha ml<sup>6</sup>.

Primerjava na praktičnem primeru Geoga Busha ml.

- VLADAR

Machiavelli.....Bush

- POLITIČNA SITUACIJA+ ZGODOVINSKA, DRUŽBENA, KULTURNA ...

Machiavelli..... Bush

---

<sup>5</sup> Pri teorijah mednarodnih odnosov bom primerjala Machiavellijevo misel z realističnimi teoretiki, najbolj z Morghentauom.

<sup>6</sup> Izbrala sem Geoga Busha ml., ker menim, da čeprav situacija med Machiavellijevimi časi ter njegovim "Il Principe" in ameriškim predsednikom ni ista, se lahko njegove predstave vseeno lahko nanašajo tudi na sodobne voditelje, kot je npr. predsednik najbolj vplivne države na svetu sedaj, tj. trenutno George Bush ml. Pri primerjavi bom uporabljala predvsem njegova razmišljanja v delu *De Principatibus - Vladar*. Sicer pa je, po Rakar (1990), florentinski sekretar dajal vladarju pooblastila in nasvete, tega pa je kratko malo poistovetil z *državo*.

- RELIGIJA

Machiavelli..... Bush

- DRŽAVA

Machiavelli..... Bush

- VRLINA IN SREČA

Machiavelli..... Bush

- CILJI+ SREDSTVA

Machiavelli..... Bush

- MORALNOST

Machiavelli..... Bush



**KAKO TO VIDI MACHIAVELLI**



**KAKO BI LAHKO NJEGOVO  
MISEL - PREDSTAVE, PRENESLI  
NA SEDANJOST  
(teoretično in praktično)**



## 2. NJEGOVO ŽIVLJENJE, OBDOBJE, V KATEREM JE ŽIVEL, RENESANSI (POLITIČNO, ZGODOVINSKO, DRUŽBENO, KULTURNO IN RELIGIOZNO) IN NJEGOVA DELA

V njegovih delih jih v poglavju, kjer opisujem njegovo življenje naštejmem, v drugem, svojem poglavju, pa se omejujem predvsem na to, kar je za nas pomembno, kot so njegovi pojmi *la virtù, lo stato, ...*

### 2.1. NJEGOVO ŽIVLJENJE

Machiavelli se je rodil v Firencah leta 1469. Oče je želel, da postane odvetnik, mati pa, da postane duhovnik. Obveljala je očetova volja in Nicolò je šel študirat pravo. V letu 1498 je postal tajnik druge sodne pisarne<sup>7</sup>. Tukaj se je začela njegova goreča politična aktivnost, ki je trajala vse do leta 1512, ko so se v Firenze vrnili i Medici, ki so jih izgnali v letu 1494 zaradi nebojevitve države Piera, sina Lorenza velikega, pred Carlom VIII. Njegove zadolžitve v republiki so bile pri vojski, ki se je borila v imenu republike proti Pisi. Ta se je uprla v 1494 in boji so trajali do 1509. Machiavelli je potem prisostvoval razkroju najemniške vojske - *delle milizie<sup>8</sup> mercenarie*, katerim je primanjkovalo discipline in so bile preveč lakomne in požrešne denarja. Velikokrat je bil poslan v Francijo, h kralju Luigiju XII, potem v Rim, dvakrat k Cesaru Borgiu, da bi vohunil o njegovih krutih namenih, ker je že poželjivo pogledoval proti Toscani. Leta 1506 je bil pri Giuliju II in ga pospremil do Imole, na koncu pa je bil pri cesarju Maksimiljanu, ki se je že želel spustiti v Italijo. V teh misijah je imel nalogo oceniti stanje države, kamor je bil poslan, katere so bile politične usmeritve vladarjev, h katerim je bil poslan, zato da si bi lahko republika zagotovila lastno svobodo in nepoškodovanost lastnega ozemlja (Sansone 1986: 116).

Majhni spisi, priložnostno napisani<sup>9</sup> med 1499 in 1502, so prva dela, napisana brez posebnega političnega mišljenja, kot piše Sansone (1986). Tako je napisal *Del modo di*

---

<sup>7</sup> V ital. *cancellaria* pomeni sodna pisarna, kancelariat.

<sup>8</sup> Po Rakar (1990), je bil Machiavelli vedno bolj prepričan, da je državna vojska »glavni pogoj države«, zato je razmišljal o vojski, na kateri lahko sloni *država*, oz. se nanjo lahko zanaša. Njegov vpoklic v vojsko je bil njegov največji uspeh, zato se je lotil oboroževanja mlade vojske. Njegove *milizie* so bile deležne vedno večjega zaupanja, predvsem v velikem boju proti Pisi. Od vsepovsod so prihajale čestitke...

<sup>9</sup> Sam je pisal v italijanščini in latinščini. Čuti se navajenost na latinščino, tudi ko piše v italijanščini, in kot so dejali njegovi prijatelji, etruščansko, oz. toskansko. Latinščina je postala njegova druga narava.

*trattare i popoli della Valdichiana ribellati (Način, s katerim obravnavamo upirajoče se prebivalstvo Valdichiana), Descrizione del modo tenuto dal duca Valentino nell'ammazzare Vitellozzo Vitelli (Opis, kako je vojvoda Valentino ubil Vitellozza Vitellija), Oliverotto da fermo (Neomajen Oliverotto), itd.* (kjer ocenjuje Borgieve zločine samo po političnem kriteriju, brez vsakršnega moralnega ozira). V letu 1508 je napisal *Ritratto delle cose della Magna*, potem pa v 1512 obnovljene *Ritratti delle cose dell'Allemagna (Podobe o stvarih v Nemčiji)*. V 1510 je napisal *Ritratti delle cose di Francia (Podobe o stvarih v Franciji)*, kjer opazuje značaj ljudi in politično ureditev.

Negativne izkušnje z najemniško vojsko proti Pisi so utrdile v njem idejo o nujnosti državniške vojske. Machiavelli je »vse svoje sile z upanjem in z naglo gorečnostjo posvetil svoji pisarni, kar se je kazalo v izpopolnjevanju v vseh njegovih dejanjih« (Sansone 1986: 117), da bi dosegel začetek »vpoklica v vojsko« mož, ki bi bili za to sposobni, je dosegel, da je bila ustanovljena nova vojaška uprava, i »*nove della milizia*«, katera je skrbelo po novem za državniško vojaško ureditev, sam pa je bil v službi glavnega tajnika. Ker pa ta vojska ni bila stalna, ampak samo sestavljena iz državljanov, ki so bili pripravljene na morebiten spopad, so skrenili s »prave poti« pred Španci.

V boju »Svete zveze« so bile Firenze, po boju v Ravenni, ogrožene s strani papeža Giulia II, zato so se v Firenze vrnili I Medici. Machiavelli je bil tako pogubljen v razkroju republike in celo zaprt ter mučen zaradi zarote proti Medičejcem, vendar na koncu vseeno izpuščen, ker so ga priznali za nedolžnega. Umaknil se je v Albergaccio, v svojo vilo blizu San Casciana, nekaj kilometrov iz Firenc. V tem obdobju prisilnega izgnanstva je napisal največja literarna dela: *il Principe (Vladar)*, *i Discorsi<sup>10</sup> (Razmišljanja)*, *dell' Arte della guerra (Vojne umetnosti)*, *la Mandragola*, *le Istorie (Zgodovina Firenc)*, ecc.

Pri Medičejcih je dosegel samo nalogo, da piše<sup>11</sup> o zgodovini Firenc, katero je spremljal od leta 1525. Po bitki v Pavii, so Firenze z mislijo o obrambi imenovale »Procuratori

---

Pisal je v italijanščini nekako tako kot mornarji, ki na trdni zemlji hodijo gugaje se zaradi spomina na zvok na ladji (Prezzolini 1960: 28).

<sup>10</sup>Naj tu omenim, da se bom v naslednjem delu, kjer pišem o njegovih delih in jih ne samo naštevam, največ osredotočila prav na *Vladarja* in *Razmišljanja*. Vsi ne vedo, da so Machiavellijeva *Razmišljanja* plod avtorjevega večletnega dela, medtem ko je *Vladar* v primerjavi z *Razmišljanji* napisan v zelo kratkem času.

<sup>11</sup> *Lo Studio fiorentino*.

delle mura« (»Zastopnike zidov«), ki naj bi utrdili mesto. Tajnik Prokuratorjev je bil Machiavelli. Po plenjenju Rima<sup>12</sup> (1527), so bili Medičejci ponovno izgnani iz mesta. Machiavelli je spet upal, da bo ponovno reintegriran v politično življenje, vendar je bil potisnjen na stranski tir zaradi suma, da je bil preveč naklonjen Medičejcem. Potem je zbolel in umrl 20. junija 1527 (Sansone, 1986: 117, 118).

Machiavelli je bil in ostaja politik, umetnik, ki je imel ob znanstveni preudarnosti tudi napade s strani drugih umetnikov in pesnikov, vendar ne moremo dvomiti o njegovi doslednosti in sledenju lastnemu mišljenju, ki se je imenovalo in se imenuje »enigma Machiavellija<sup>13</sup>« (Ridolfi 1969: 395).

## 2.2. OBDOBJE NJEGOVEGA ŽIVLJENJA, RENESANSA (POLITIKA, ZGODOVINA, DRUŽBA, KULTURA IN RELIGIJA)

V 14. stoletju je bilo v Italiji veliko tiranij. Ne glede na svetle strani in zasluge posameznikov je že 14. stoletje spoznalo ali vsaj slutilo, da je večjemu delu teh tiranij usojeno negotovo in kratko življenje. Pri sodobnih florentinskih piscih najdemo globoko mržnjo zoper ta celotni režim (Burckhardt<sup>14</sup> 1963: 12, 13). Vendar so v tem obdobju Firenze najbolj cvetele - zaradi bogatega razvoja individualnosti, medtem ko so tirani zatirali in tlačili sleherno osebnost razen svoje lastne in svojih najbližjih pajdašev. Tukaj je bila prvič izvedena kontrola nad posameznikom, celo do dovolilnic za potovanje iz kraja v kraj. 15. stoletje je v malenkosti spremenilo značaj tiranije. Veliko majhnih mogotcev je propadlo, vendar pa so propadli tudi veliki, kot na primer Scala in Carrara. Na drugi strani so večje tiranije postajale samo še večje. V Neaplju je Aragonska dinastija dala razvoju odločnejšo smer. Tako po Burckhardt (1963), srečujemo v Italiji mešanico dobrega in zla. Temelj in podlaga oblasti sta in ostaneta ilegitimna. V tem je prekletstvo, ki ne izgine in noče izginiti. Najpogostejša in najbolj občudovana oblika ilegitimnosti pa je bila v Italiji 15. stoletja pojav condottiera, ki si osvoji kneževsko oblast brez ozira na svoje poreklo.

---

<sup>12</sup> *Il sacco di Roma*

<sup>13</sup> Prvi, ki je uporabljal ta izraz, je bil Macaulay, v njegovem eseju *Essays, London, 1864, vol. I, str. 190* (Ridolfi 1969: 560).

<sup>14</sup> Po Fatur (1963), je švicarski umetnostni zgodovinar Burckhardt (1818-1897) odprl pot novim pogledom pri vrednotenju antične in renesančne umetnosti. Zavrača dotedanjo romantično interpretacijo kulturno-umetnostne zgodovine, svoje analize pa izvaja na podlagi socialnih in političnih dogodkov, ki determinirajo izraz celotne človekove ustvarjalnosti.

V Italiji so imeli male tiranije in večje vladarske hiše. Najhujše stvari so se kopičile v majhnih tiranijah. Varano iz Camerina je ubil kar dva brata zaradi zapuščine lastnim otrokom. Podobno je bilo z Malatesta iz Riminija, Manfredi iz Faenze, Baglioni iz Perugia. Doba okoli 1527 je pomenila, enako kot vlada Cesara Borgie, pravo epidemijo za male dinastije. Med važnejše dinastije so spadali Aragonci. Popolnoma italijansko v smislu 15. stoletja se je pojavljalo vladarstvo v vojvodih milanskih, katerih oblast že od Giangaleazza dalje sili v smer razvijanja monarhije. Zlasti je bil poslednji Visconti, Filippo Maria, zelo znamenita, na srečo odlično orisana osebnost. Njegov zet in tudi dedič, srečni condottiere Francesco Sforza (1450-1466), je bil med vsemi sodobnimi Italijani nemara v največji meri človek po želji 15. stoletja (Burckhardt 1963: 34, 35). Naslednjega, Galeazza Mario so ubili in potem izročili državo njegovim bratom, med katerimi je bil Ludovico il Moro, ki si je pridobil vso oblast. Zaradi tega uzurpatorskega dejanja je prišlo do francoske intervencije in začela se je zla usoda za vso Italijo. Med ostalimi italijanskimi vladavinami so bile še rodbine Este v Ferrari, Modeni in Reggio, ta pa se je gibala med nasilnostjo in popularnostjo.

V Italiji je bil vsakršen odpor proti knežji oblasti brezuspešen<sup>15</sup>. Misleci kot je bil Machiavelli<sup>16</sup> so prav dobro vedeli, da sta Milan in Neapelj dosti preveč »korumpirana za republiko«.

### 2.2.1. BENETKE IN FIRENZE

Vedno razširjena ideja po Italiji<sup>17</sup> je bila tista o združitvi vseh držav v eno. Po Burckhardtu (1963) so preprečevali združitev Italije obstoj in pogoji cerkvene države. Med boji 12. in 13. stoletja so se združila velika mesta v vojaškem smislu. Burckhardt (po Sismondi (II,174)) je mnenja, da je bil boj zoper Barbarosso (od 1168) pravi trenutek za splošno italijansko konfederacijo. Vendar so velika mesta razvila posebnosti, ki so to možnost onemogočile. Tudi trgovina je spodbujala tekmovanje med

---

<sup>15</sup> Popolnoma zaman bi v renesančnih vladavinah iskali tistega množičnega radikalizma, kot se je razvil zoper novejšo monarhije. Vsak posameznik je sicer v svojem srcu protestiral zoper tiranstvo, vendarle se je večina rajši potrudila, da je našla zasilni ali pa kar ugodni način sožitja pod knezi; z združenimi močmi jih ni skoraj nikoli napadla (Burckhardt 1963: 50).

<sup>16</sup> Machiavelli je v svojih Discorsi-h obdelal antične in moderne zarote od starogrških tiranov dalje ter jih nepristransko ocenil z obzirom na njih smoter in njihovo izvedbo. Tu naj omenimo le dvoje izjemnih primerov: umore pri bogoslužju in primere, ko je bil očiten vpliv antične dobe (Burckhardt 1963: 47).

mesti. Pripravljen je bil teren za vsakršno novo obliko tiranije, ker sta večinoma v mestih obstajali dve stranki, in sicer aristokratska in meščanska. Med mesti sta bili najpomembnejši dve; Firenze in Benetke. Prva zaradi dogajanja, druga pa zaradi navideznega zastoja in političnega molka.

Firenze so preživele veliko političnih oblik v primerjavi z ostalimi evropskimi mesti. V njej najdemo najvišjo politično zavest in največje bogastvo razvojnih oblik. Po Burckhardtu (1963) si zaslužijo naziv prve moderne države na svetu. Bile so najpopolnejše zrcalo odnosov med človeškimi razredi in posamezniki, ki se združujejo v vedno spreminjajočo se celoto. Machiavelli<sup>18</sup> je napisal v njegovih *Istorie fiorentine (Zgodovini Firenc)* (od 1492) o svojem mestu kot živečemu bitju in o njegovem razvoju kot o človeškem razvoju.

Florentinci so bili prvi model Italijanov in Evropejcev v marsičem, tudi v najtemačnejših stvareh. Po Burckhardtu (1963) je bil Machiavelli največji patriot v pravem pomenu besede, čeprav so tedaj njegovi someščani videli v njem preprostega zločinca. Najpopolnejši načrt za ureditev nove florentinske države<sup>19</sup> je podal Machiavelli v spomenici, ki jo je poslal papežu Leonu X. Takrat so bile razmere v Firenzah že dekadentne. Sredstva, ki jih je podal, pa niso bila najbolj moralna.

Zunanja politika Italije je bila po Burckhardtu (1963) v tistem času polna intrig, oborožitev, podkupovanj in izdaje. Firenze so gojile simpatijo do Francozov. Ko se je bil iz Italije umaknil Karel VIII, so z njim vred odšle tudi iluzije. Ko se je spet oddaljil čez Alpe, je Italijo obiskovala nesreča za nesrečo<sup>20</sup>. V renesansi je v tem času tudi vojna

---

<sup>17</sup> Malo večji poudarek dajem Firenzam, ker so Machiavellijevo mesto, predvsem njegovega delovanja.

<sup>18</sup> Machiavelli se ima za sina renesanse. Renesansa je v študiju narave in človeka narekovala brezpogojen realističen pogled, brez vsakršnega verskega predsodka in Machiavelli je želel na svojem področju opazovati efektivno politično realnost, brez ozira na s predstavljanjem in domišljijo orisovanje države, ki niso nikoli obstajale; renesansa je postavila človeka kot center in motor realnosti in Machiavelli je odkril zakone političnega delovanja ravno z objektivnim opazovanjem človeka, njegove narave in njegov način obnašanja v družbi, ki jo sam ustvarja in predstavlja. Zato je delo Machiavellija, poleg nove luči v znanosti države, zelo pomemben za duh renesanse (Sansone 1986: 118).

<sup>19</sup> Machiavelli spoznava zakon sunkovitega napredka v razvoju republik ter zahteva, naj bo državna ureditev dovolj gibčna in dovzetna za spremembe, kajti le tako se bo mogoče izogniti kazni nenadnih smrtnih obsodb in izgnanstev. Machiavelli je bil tudi mnenja, da bi morale pokazati italijanske države dosti več gibanja navzven in se širiti preko svojih meja, če hočejo preprečiti zunanje napade in si zagotoviti mir na znotraj. Vendar bi bilo krivično, če bi Firenze primerjali z drugimi republikami, ki so obstajale v 15. stoletju. Bila je najvažnejše prizorišče italijanskega, še več, evropskega duha (Burckhardt 1963: 67, 68).

<sup>20</sup> Francija in Španija sta se medtem razvili v velesili in sta postajali vse bolj podobni tiranskim državam.

dobila značaj umetnine. Prvič v zgodovini se je razvila znanost in umetnost vojskovanja<sup>21</sup>.

### 2.2.2. KULTURA IN RELIGIJA

V kulturnem življenju Machiavellijevega obdobja je njegov prijatelj in priznan umetnik tistega obdobja, Gucciardini<sup>22</sup>, priznal Bernardu Rucellaiu, enemu najbolj poznanih oseb iz florentinske aristokracije, zvestobo republikanskemu idealu. Ni bil med najvidnejšimi političnimi osebami, vendar je njegova aktivnost segala na politično in književno področje, in kot predsednik takratnih famoznih srečanj je dal velik vpliv na sam jezik in italijansko književnost (Gilbert 1969: 8). Dela velikih zgodovinarjev naslednjih desetletij, kot so bili Francesco Vettori in Francesco Gucciardini, nadaljujejo isto zgodovinsko sled Ruccellaia, vsaj kar zadeva širše italijansko področje, uporabo zgodovine kot glavno vodilo politike, poudarek na psihologiji državnika, ki sodeluje na političnem prizorišču, ipd. Tako so verjetno prva razmišljanja Ruccellaia pustila sledi programu, ki so ga potem veliki mojstri političnega realizma, Machiavelli, Gucciardini, Vettori, Giannotti, izvrševali v naslednjih letih (Gilbert 1969: 48).

Vsaka kulturna epoha, ki predstavlja v sebi zaključeno celoto, se jasno izraža ne samo v državni skupnosti, v religiji<sup>23</sup>, umetnosti in znanosti, pač pa tudi v načinu družbenega

---

<sup>21</sup> Machiavelli je pisal svojo *Arte della guerra*.

<sup>22</sup> Gucciardini je bil diplomat in trgovec, ki se je izogibal nevarnostim imaginacije, v miru in rahli melanholiji se je ustavil le pri želji. Želel je svobodno Italijo, vendar je bila to odvečna misel, dokler se brez barbarov ni dalo predstavljati življenja, zato mesta so raje ostala podvržena (Chabod 1964: 15). Imel je naduto naravo, bil je skopuški in preveč vdan v lastno ambicioznost (Chabod 1964: 12). Tudi Guiccardini si je enako kot Machiavelli pridobil svojo psihološko izkušnjo iz svoje politične prakse, toda njegov duh je bil bolj prikladen za civilne opravke, nič kaj prida ni zaupal teoriji, pustil je, da ga je vodila »discrezione« - zmožnost presoje od primera do primera. V njem živi prepričanje, da se v zgodovini nič ne ponavlja in se mora zato politični človek nasloniti edino na svoj praktični čut. Guiccardini je na političnem prizorišču svoje dobe zavzemal pomembnejšo vlogo kot Machiavelli; toda- vse preveč je bil priklenjen na sedanost in brez vere v obetajočo moč daljnih ciljev, zato ni zapustil v zgodovini italijanskega naroda nobene plodne kali za prihodnost (Momigliano 1967: 179, 180).

<sup>23</sup> Propadajoča cerkev je tista, ki nosi največjo odgovornost za vse, kar se ji lahko primeri v zgodovinskem dogajanju: hotela je s sredstvi sile in moči še dalje uveljavljati onečaščeni nauk, ki je služil samo še njenim koristim, ter ga pridigati kot čisto resnico; in v zavesti svoje nedotakljivosti je vse globlje padala v blato demoralizacije. Burckhardt (1963) se sprašuje, zakaj ni Italija močneje reagirala zoper pokvarjeno cerkveno hierarhijo, zakaj ni ustvarila reformacije kot jo je npr. Nemčija. Italijanska upornost, odgovarja, ni šla preko meja negacije hierarhije, medtem ko je nemški protestantski duh pristopil k ustvaritvi novega pozitivnega nauka in se mora za to zahvaliti predvsem svoji pozitivni stvariteljski težnji, vzporedno s poudarjanjem odrešilne moči, ki jo ima čista vera, ter z ugotavljanjem brezpomembnosti tako imenovanih dobrih del. Razpoloženje, ki so ga v zenitu renesanse kazali do Cerkve italijanski višji in srednji sloji, je bilo mešanica nejevolje, prilagodljivosti in popustljivosti do hierarhije. Italijanska posebnost je bila še močan individualni vpliv nekaterih pobožnih pridigarjev (Burckhardt 1963:335).

sožitja, kateremu odločno vtisne svoj avtohtoni pečat (Burckhardt 1963: 261). Po njegovem mnenju ima višja družabnost, ki jo obravnava kot pravo umetnino, kot najvišjo zavestno stvaritev renesančnega življenja, svoj najvažnejši pogoj in temelj v jeziku. V sami Toscani je bilo veliko število dobrih pisateljev in mojstrov konverzacije. Tudi življenje in misli pisatelja Machiavellija so imele svojo mogočnost, njegovi jasni in preprosti izrazi pa so se razodevali v jeziku. Med drugim je tudi zato Machiavelli eden izmed najpomembnejših »izrazov« v duhu renesanse.

### 2.3. MACHIAVELLIJEVA DELA

Tu sem izbrala razdelitev po avtorju Sansone Mariu (1986), ker se mi je zdela njegova razdelitev najbolj strnjena in bistvena v primerjavi z ostalimi avtorji.

#### 2.3.1. POLITIČNA<sup>24</sup>

- »*Discorsi*« (»*Razmišljanja*«)

Po Sansone (1986), Machiavellijeva politična misel dozori v celoti ravno v brezdelnem obdobju v San Cascianu: *Discorsi sopra la prima deca*<sup>25</sup> di Tito Livio (*Razmišljanja nad prvo dekada Tita Livija*), katera je začel pisati v letu 1513 in končal nekaj let kasneje, okoli 1519<sup>26</sup>. *Razmišljanja* (naslov pomeni *opazovanja in kritične opombe*) so politična razprava v treh knjigah, ki vsebujejo *celo serijo teoretičnih izvajanj, ki razpravljajo o zgodovinskih dogajanjih Rima, katera je pripovedoval Livio v prvem desetletju*. Ideja,

---

Najslovitejši pridigar, o katerem piše tudi Machiavelli, je bil Savonarola Girolamo. Znal je prepričati ljudstvo. Te pridige so postale v pravem pomenu besede italijanska posebnost 15. stoletja. Največjega pridigarja pokore in preroka so v Firenzah zažgali leta 1498, tj. fra Giralamo Savonarola iz Ferrare. Humanisti so z racionalizmom kritično opazovali pogled na biblijsko dogajanje. Renesančniki, ki veljajo za teiste, so bili vsaj deloma prepričani, da so pravi kristjani in nekateri med njimi so spoštovali pozitivni krščanski nauk. Toda v dobi reformacije, ko je čas prisilil mislece, da se odločijo in opredelijo, je tudi sodobna teistična teologija prišla do odločnejše zavesti. V Italiji so razen racionalističnih humanistov tudi drugi duhovi začutili, da je zavel nov veter. Središče in dušo vsega teističnega mišljenja v dobi renesanse moramo iskati v platonski florentinski akademiji in v njenem pobudniku Lorenzu Magnificu. Sam Lorenzo se je od mladih let do svoje smrti razglašal kot kristjan, ki veruje v dogme, Pico della Mirandola pa je celò padel pod vpliv Savonarolove tiranske religioznosti. V renesansi se tako spajajo v celoto srednjeveška mistika, platonski nauki in svojevrstni, sodobni duh. Nemara je tukaj dozoreval tisti čudoviti sad spoznanja o človeku in prirodi, ki že sam po sebi zadošča, da lahko zavoljo njega italijansko renesanso imenujemo resnično predhodnico in vodnico našega modernega sveta.

<sup>24</sup> Iz teh del sem si v diplomskem delu v nadaljevanju izbrala dve, po moji oceni, najpomembnejši deli za primerjavo s sedanjimi mednarodnimi odnosi, *Razmišljanja* in *Vladarja*.

<sup>25</sup> 1.) *Deca f HIST. dekada (Livijeve rimske zgodovine)* (Šlenc 1997: 303).

<sup>26</sup> *Vladarja* je začel kasneje in končal prej, že v letu 1513 in *Dialoge* je napisal od 1519 do 1520.

da predpostavi svojo politično misel skoraj kot obliko komentarja na delo velikega latinskega zgodovinarja, izhaja iz prepričanja, ki ga je imel Machiavelli, da noben narod v zgodovini ni imel večje intuicije in sposobnosti od Rimljanov, ker je videl zgodovino Rima kot popoln model, kako naj bi se uredili narodi in vodile politične akcije. *Razmišljanja* niso abstrakten in sistematičen političen traktat, ampak se rodijo iz konkretnega obravnavanja stvari v Firencah, ki so peljala v razbitje republikanskega režima. V *Razmišljanjih* manjka zagotovljena zaloga materije, zato je težko z gotovostjo kazati na vsebino. Približno lahko rečemo, da gre v prvi knjigi za elemente in sile, ki tvorijo državo, v drugi gre za vojaško organizacijo države, v tretji za vzdrževanje, razvoj in dekadenco držav. Po Sansone (1986), *Razmišljanjim*, čeprav jim manjka sistematičnosti, uspe dati dokaj jasno idejo o splošni doktrini države Machiavellija in o pojasnilih, iz katerih izhaja.

Da se ustanovi *država*, je dovolj delo enega samega, da pa se jo obdrži, je potrebno vladanje z republikanskim značajem, glede na to, da se v *državi* uravnotežajo ambicije in potrebe vseh, da ta *država* ne bi bila postavljena pred nevarno nihanje in pretrese. *Država*<sup>27</sup> je največja potreba, edino sredstvo realizacije družbe med ljudmi, edini način, da bi zaustavili ambicije in se zaščitili pred posledicami njihove strahopetnosti. Vsakršna sila naj mora biti usmerjena k ohranitvi in razvoju *države*, posameznikov, institucij in istih moralnih in religioznih<sup>28</sup> plemenitosti, ki postanejo tudi politične moči za državne cilje. Nastajanje in vzdrževanje *države* so predvsem plod energije posameznikov in rezultatov vsote zavedanj, ki jih Machiavelli imenuje *virtù*<sup>29</sup> (*vrlina*).

---

<sup>27</sup> Po Rakarju (1990) je bil Machiavelli med prvimi, ki so spoznali, da je bilo za Italijo usodno dejstvo, da se na njenem teritoriju ni izoblikovala država, podobna monarhijam kot so bile v zahodni Evropi konec srednjega veka in postale velesile. Bila je razdeljena na niz pokrajinskih vladavin (milanska vojvodina, beneška republika, Firenze, papeška država, neapeljsko kraljestvo so predstavljala pomembnejše državne tvorbe). Italija ni mogla nuditi odpora armadam, ki so prihajale nadnje in se spopadale na njenih tleh. Posebno ne potem, ko je bilo med potentati konec ravnovesja, za katerega se je do svoje smrti trudil Lorenzo Medici.

<sup>28</sup> Religija na splošno, posebno tista katoliška, je za Machiavellija ocenjena kot čisti politični element. On ocenjuje, da vsaj v obliki, v kateri je izvajana in v specifičnih učinkih, v katerih je v svojih časih obstajala v Italiji, je bila manj sposobna od poganske religije (Sansone 1986: 119). Po Rakar (1990: 276), Machiavelli odkaže pomembnejše mesto religiji kot zakonom (zakoni omogočajo urejeno sožitje, »*vivere civile*«, in *svobodno življenje*, »*vivere libero*«). »Rimski državljani so se bali bolj prelomiti prisego kot kršiti zakone«, opozarja v XI. poglavju prve knjige, posvečenem »rimski legiji«.

<sup>29</sup> Po njegovem ima ta beseda povsem političen pomen, različen tako od moralnega in krščanskega. *Vrlina* tako pomeni obnašanje, ki izpostavi cilje same politične akcije in ki obvešča o potrebnih orodjih, ki naj preprečujejo te cilje.



Machiavelli obravnava *državo* skoraj kot živ organizem, ki ima pot v poslabšanje in minevanje. Politiki morajo, ko državniško življenje cveti, ukrepati, da državljani ne pozabijo na lastni sestaven del. Temu namenu koristijo posebni dogodki - vojna, kuge, potresi, itd., kateri kličejo državljane k državnosti, saj se le ta oslabi posebno med obdobji sreče. V *Razmišljanjih* se vrne pri Machiavelliju ljubljena ideja, da morajo biti *milizie*<sup>30</sup> državne, ne pomožne, ne najemniške.

*Razmišljanja* so po Rakarju (1990) posvečena<sup>31</sup> Zanobiu Boundelmontiju in Cosimu Rucellaiu. Machiavelli je zapisal...«Tu sem povedal, kar vem in kar sem se naučil v dolgoletnih izkušnjah in nenehnem branju o stvareh tega sveta.«, (Rakar 1990: 243). Z besedami, ki jih je tako podčrtal, ni pokazal samo, kje je iskati poglavitne sadove njegovega življenja, temveč je podal samooznako, s katero je najprepričljivejše opredelil tudi samega sebe. Po Rakarju (1990) mu je *post res perditas* končno uspelo najti samega sebe.

- »Principe« (»Vladar«)

Kar je bilo v *Razmišljanjih* neorgansko, je po Sansone-ju (1986), v *Vladarju*<sup>32</sup> kompaktno in jasno, ta mojstrovina je ena izmed največjih del italijanske literature. *Vladar* je kratek političen traktat v šestindvajsetih poglavjih, katerega namen je razjasniti eno samo točko splošne doktrine, ki je že vsebovana v *Razmišljanjih*, tj. **pokazati poti človeku, ki je obdarovan z izjemno vrlino, da ustanovi in vzdržuje državo**<sup>33</sup>. Kratko delo pa v sebi zbere vse najžlahtnejše motive Machiavellijeve misli in duha, ter se dvigne nad tehnični traktati, kot so bila *Razmišljanja*, v pravi organski teoretični traktat specifične duhovne aktivnosti, kot je politika, ki vsebuje v sebi koncept o človeku kot ga je imel Machiavelli.

*Vladarja* lahko razdelimo na štiri dele: v prvem delu (I-XI poglavje) Machiavelli našteje različne tipe oblasti in sredstva, s katerimi so se ustanovila. To je tehnično najbolj

---

<sup>30</sup> »Vladavina, ki nima lastne vojske, ni varna«, se glasi refren, ki ga Machiavelli ponavlja, (Rakar 1990: 281).

<sup>31</sup> *Vladar* pa je bil posvečen Lorenzu Mediciju, kjer se ravno tako sklicuje na vednost, ki si jo je pridobil.

<sup>32</sup> *Vladar* je velika knjiga proze, njegova največja.

<sup>33</sup> Predvsem zaradi tega vidika sem za diplomski naslov izbrala v največji meri *Vladarja*.

specifičen del<sup>34</sup>. V drugem delu (XII-XIV poglavje) Machiavelli govori o miliziah, ki morajo biti državniške in v primeru nujnosti mora biti vodja teh vojaških sil sam vladar. Najpomembnejši in najdaljši del je tretji (XV-XXIV poglavje): v XV. poglavju Machiavelli našteje vse moralne vrline, za katere se želi, da bi jih imel vladar<sup>35</sup> - *zvestoba, radodarnost, liberalnost, itd.* - poleg pa našteje tudi pregrehe - *nezvestoba, skopost, lakomnost, krutost, itd.* V naslednjih poglavjih pa raziskuje delček po delčku na posameznih primerih življenja države, če se izplača posameznemu vladarju uporabiti vse moralne vrline, ali naj se od njih oddalji zaradi političnih nujnosti. Zaključek se glasi, da se politične vrline velikokrat ne ujemajo z moralnimi, ali pa so celo v njihovem nasprotju.

Machiavelli se zaveda svojega odkritja in sicer noče govoriti o vladarstvih, ki niso nikoli obstajala in hoče iti za samo »dejansko realnostjo«; vladar naj bi bil zvest dokler naj bi to šlo, potem pa, ko je potreba, naj bo znal biti tudi krut, odločen, skop; naj ima torej gibčen značaj, ki se lahko odene v obleko, potrebno k nujnosti njegove moči. In to je del, ki je najbolj znan in zloglasen. V sebi namreč nosi principe **machiavellizma**<sup>36</sup>.

Danes teh obtožb ni potrebno več zagovarjati, ker sam Machiavelli ne pričakuje zanikanja moralnosti ali da bi pridal trdne zakoni političnega življenja moralnosti, ampak pritrди, da *so zakoni političnega življenja drugačni od zakonov moralnega življenja.*

Machiavelli je z globoko žalostjo, nasproti svoji znanosti, čutil politične zakone in je državo videl kot edino sredstvo zoper strahopetnost, nasilje in nizkost ljudi. *Vladar* izhaja torej iz pesimističnega pogleda- kjer vladajo namreč zahrbtnost in prevara, lahko samo vladar s svojo veliko energijo v državi, s svojimi možmi ustvari možnost sožitja.

Po Sansone (1986), je *Vladar* velika knjiga o znanosti in ne o nemoralnosti. Je opis aktivnosti našega duha, ne pa zanikanje, oz. sprevrženost ostalih in bolj plemenitih aktivnostih, je knjiga, v kateri se zazna poudarek visokemu duhu, zato ne smemo

---

<sup>34</sup> VII. poglavje vsebuje hvalni govor Cesaru Borgi, ki pa vseeno ni postavljen kot absolutni model vladarja, ampak je nakazano, kako on **v svojih posebnih okoliščinah** izpolnjuje vsako stvar s preudarnostjo, **vrline** in energijo, da bi si zagotovil oblast (Sansone 1986: 120).

<sup>35</sup> Ta del in te vrline bom z ostalim uporabila na mojem primeru.

Machiavelliju krivično pripisovati »cilj opravičuje sredstva«, katerega Machiavelli ni rekel v tem smislu, in kateremu bi se njegova duša zgrožena umaknila (Sansone 1986: 121).

Velikega pomena sta tudi zadnji dve poglavji: v XXV. poglavju Machiavelli govori o sreči, katera je po njegovem le malo odvisna od samega človeka. Ne more je ne predvideti, ne izogniti se ji. V XXVI. poglavju se Machiavelli obrača k Lorenzu di Piero di Mediciju<sup>37</sup>. Tu se pokaže njegovo patriotsko srce<sup>38</sup>.

- »*Dell'arte della guerra*« (»*Vojne umetnosti*«)

Po Sansone (1986) je Machiavelli velikokrat šel v S.Casciano blizu Firenc, kjer so se mladi zbirali pri dvorcu Rucellai (*lat. Orti Oricellari*), tako si on predstavlja, da je nastalo sedem knjig traktata *Dell'arte della guerra*. Poudarja koncept nujnosti nacionalne vojske in vojaško usposabljanje državljanov. Vendar več kot samò vojne tehnike (razen v nekaterih delih), obravnava in poudarja spet politične ideje, ki se pojavljajo že v drugih delih.

### 2.3.2. ZGODOVINSKA

- »*Vita di Castruccio Castracani*« (»*Življenje Castruccia Castracanija*«) in »*Istorie fiorentine*« (»*Zgodovina Firenc*«)

Machiavellijeva in Guiccardinijeva dela so po Sansone (1986) najpomembnejša in najbolj izpopolnjena dela renesanse. To ni več opisovanje kronike, ampak v povezavi z novim konceptom življenja Machiavelli išče motive obnašanja v srcu človeka, seveda pod vplivom njegove politične doktrine.

---

<sup>36</sup> To naj bi bil okruten cinizem, kjer bi Machiavelli postal ljubitelj in prepričevalec zla, brez vsake moralnosti (Sansone 1986: 121).

<sup>37</sup> Njemu je knjiga namenjena (Sansone 1986: 121; Salinari in Ricci 1987: 31). Lorenzo naj bi Italijo osvobodil barbarov in bi ji dal svobodo in enotnost.

<sup>38</sup> Machiavelli je hotel dati vse svoje znanje in politične izkušnje vladarju, ki bi znal dati enotnost naciji. Je prvi Italijan, ki postavi problem združitve Italije kot politični problem in ne kot humanistične sanje (Petarca). Z realističnim intelektom vidi ustvarjanje velikih evropskih nacij kot pomemben pojav svojega časa. Italija mora tako ali nastati ali umreti (Sansone 1986: 122).

*Vita di Castruccio Castracani*, napisana v letu 1520, je primer življenja vladarja, ki služi Machiavellijevim političnim idejam. *Istorie fiorentine*<sup>39</sup>, so napisane v osmih knjigah (1520-1525), prvi del je povzetek italijanske zgodovine od 1440, trije naslednji zgodovine Firenc od začetka do 1434, in zadnji štirje, najpomembnejši, obravnavajo gospostvo Medičejcev do smrti Lorenza (1434-1492). Tu Machiavelli piše *zgodovinsko resnico*.

### 2.3.3. LITERARNA DELA

Machiavellijev duh je bil po Sansone (1986) poln iskrivosti in šal, bil je prijetna oseba na družabnih srečanjih, vedno pripravljen na zabave in zabavno življenje njegovih Firenc. Napisal je *Capitoli*<sup>40</sup>, *Canti carnascialeschi* (*Pustne pesmi v srednjeveških Firencah*), *Sonetti* (*Soneti*), *Serenato*, itd. To vse so dela iz njegovega živahnega udeleževanja v literarnem življenju Firenc; v letu 1504 je napisal lirsko pesem v tercinah, kjer predstavlja nesrečo Italije, *Decennale primo* (*Prvo desetletnico*), *Decennale secondo*<sup>41</sup> (*Drugo desetletnico*), katero je začel nekaj let kasneje, je bila prekinjena zaradi dogodkov v letu 1509. V mladosti je napisal dokaj živahno novelo *Belfagor*, kjer porabi znan motiv ženomrzca, o hudiču, ki se je raje vrnil v pekel, kot da bi ostal na zemlji s svojo ženo.

Najpomembnejša dela so tudi tukaj napisana ravno v obdobju iz S.Casciana. *Capitoli*, *Asino d'oro* (*Zlati osliček*), *Andria*,<sup>42</sup> dve komediji, *Mandragola*, *Clizia*<sup>43</sup>, *Dialogo intorno alla lingua*<sup>44</sup> (*Dialog o jeziku*), napisan leta 1514, vendar nikoli objavljen.

V *Asino d'oro*, pisan je v tercinah, piše kako bi se moral spremeniti v osla, vendar pa je zaustavljen v osmem spevu, ko še ni spremenjen v osla in samo izpoveduje svojo ljubezen do služkinje Circe. *Mandragolo*, napisano v prozi med 1518 in 1520, delimo

---

<sup>39</sup> *Istorie* so velika knjiga proze, kjer sicer ni stila kot je v *Vladarju*, je pa zato tu večja dramatičnost predstavljanja motivov in dejstev, ki dajejo poudarek na bogastvu izražanja (Sansone 1986: 124).

<sup>40</sup> *Capitolo*, lit. šaljiva pesnitev v tercinah, (Šlenc 1997: 194).

<sup>41</sup> Z orisom premikov zavezniških vojsk po ozemlju Svetega Marka se delo konča. Zadnja tercina, ki jo tu beremo, prinaša sodbo o cesarju Maksimiljanu, ki jo je fiorentinski sekretar imel priliko pred tem izreči že drugje. Rakar (1990) ocenjuje, da je škoda, da je delo nedokončano in da ne zajame pripoved še dogodkov, ki so sledili. Ti dogodki so se izkazali usodni za bralca in samega avtorja.

<sup>42</sup> *Andria* je bil prevod Terenzia.

<sup>43</sup> *Clizia* ni brez umetnostnih prednosti, naslanja se na Plavtovo *Cascino*.

<sup>44</sup> Polemiziral je s tistimi, ki so govorili italijansko namesto florentinsko, Danteju pokaže, da je resnični jezik in pravi jezik florentinski (Sansone 1986: 124).

na pet aktov in je ena najlepših komedij Cinquecenta (16.stoletja). Bistven je pesimističen koncept *Vladarja* vendar to ne daje komediji grenkega priokusa dramatičnosti, ampak Machiavelli, kot vedno, samo opazuje in povzema svet in ga nima namena spreminjati. Na svoj način razume in si poetično predstavlja realnost, zato zasledimo tu globoko resnost, katere zvijača na prvi pogled izgleda, da izhaja iz Boccaccevih uživancij.

#### 2.4. MACHIAVELLIJEVO PISANJE KOT IDEJA ZA TEMO DIPLOMSKEGA DELA

Čeprav je bilo delo *Il Principe*<sup>45</sup> majhno delo v tedanjem času in naj bi bilo pogubljeno v katastrofi praktičnega pomena, sankcionirano s strani dogodkov, s takojšnjim razsojanjem od tistega, ki jo je ustvaril, so se namesto pozabe v sivini preteklosti, kjer se pomirijo mrtve stvari, stvari obrnile s pogledom na prihodnost in je s potekom let vedno bolj pridobivalo na pomenu<sup>46</sup> (Chabod 1964: 99). Po Chabod (1964) dobimo v delu Machiavellijevo željo po tem, da Italija ne bi bila več oblegana s strani barbarov in v delu je zaslediti tudi evropsko idejo<sup>47</sup>. Machiavelli je svoje dodal tudi k zgodovini človeške miselnosti, kar lahko primerjamo s sedanjimi pisci podobnih idej, oz. podobno politično mislijo. Vrgel je v morje srednjeveško idejo enotnosti in s tem začrtal pot modernih začetkov.

Machiavelli je zavrnil vsakršno misel o akcijah, ki niso narekovane s strani države<sup>48</sup>. S tem je odprl absolutističnim vladam, kateri niso imeli nikakršnih ovir ne v notranji ne v zunanji politiki. To je bilo veliko Machiavellijevo delo, ki je postajalo vedno bolj legitimni predstavnik politike in vladanja (Chabod 1964: 100). Njegovo delo je dobivalo vedno večji zgodovinski pomen<sup>49</sup> in pomen razumevanja tedanje evropske politike. Spet bi podobne misli lahko zaznali tudi v sedanjosti.

---

<sup>45</sup> Iz njegovih del, to je predvsem *Principe*, bom le na kratko omenila stvari, zaradi katerih sem dobila idejo o temi za diplomsko nalogo, da bi bile primerne za primerjavo s sodobnimi mednarodnimi odnosi (cf. poglavje o sedanji situaciji). To opisujem v naslednjih poglavjih in za tem izvedem primerjave.

<sup>46</sup> Sam pomen je velik tudi še danes, zato sem to delo izbrala za opis sedanjega dogajanja, na primeru Geoga Busha mlajšega.

<sup>47</sup> Le ta je tudi sedaj aktualna.

<sup>48</sup> Tu zasledimo vzporednice s sodobno realistično mislijo oz. sodobnimi realističnimi teorijami.

<sup>49</sup> Po Chabod (1964), tedanji monarhi naj ne bi sledili Machiavelliju v samo eni točki: vojaškemu vprašanju, kjer je hotel poudariti vrline ljudstva in je s tem nasprotoval celotni politični ideji traktata. Vendar pa je Machiavelli odprl pot absolutizmu, saj je povzdigoval centralno oblast, ki pomete pod seboj kakršnokoli drugačno družbeno in politično moč. Nekakšno absolutistično oblast (čeprav je seveda na

Po Chabod (1964) se je fizionomija zgodovine in absolutističnih vlad od tedaj naprej spremenila in Machiavelli je danes človek preteklosti, vendar menim, da bi se navkljub temu lahko njegovi želji o uporabnosti njegove miselnosti tudi v prihodnosti, lahko uslišalo.

### **3. SODOBNA REALISTIČNA MISEL (MORGHENTAU) IN PRIMERJAVA MACHIAVELLIJEVIH PREDSTAV**

Po Morghentau<sup>50</sup> (1995) je človek organiziral svoje vedenje in razumevanje o mednarodnih odnosih šele v 20. stoletju. To je posledica urejevanja misli družboslovcev. Realistični pristop - v smislu pojasnjevanja prakse in na podlagi tega oblikovanja teorije- je imel in ima vpliv še danes. Ker je tudi za sodobne realiste malo bistveno novega na svetu, se le - ti pri svojih utemeljevanjih in sklepanjih o sedanosti brez oklevanja naslanjajo na misli Tukidida ali Svetega Avguština, na misli Machiavellija in Hobbesa<sup>51</sup>. V nasprotju z idealisti-utopisti, optimisti in reformatorji vseh vrst realisti pravijo, da razumejo in tolmačijo svet takšen, kot je. Tako razumevanje je zato izhodišče za vse njihove ideje (Morghentau 1995: 3, 4). Če pogledamo poleg ostalih avtorjev<sup>52</sup>, Machiavellija, opazimo, da ga lahko postavimo v okvir realistične misli. Na podlagi analiz odnosov med italijanskimi državami 16. stoletja je razvil politično teorijo<sup>53</sup>, ki je temeljila na politični praksi tistega časa.

---

svetu uradna demokratična politična ureditev) zaznavam s strani ameriške države in njene politike, oz. s strani predstavnika politike ZDA, tj. Georga Busha ml. in vodenja njegove zunanje politike. Zato tu vidim tudi nekakšne vzporednice oz. pomembnost pri temi diplomatske naloge.

<sup>50</sup> Na drugi strani imamo poleg Morghentaua tudi Carr-a, ki za razliko od Morghentaua upošteva pravo politično misel tisto, ki upošteva tako elemente utopizma kot realizma. Opozarja na to, da obstaja nevarnost, da bo realizem zašel v nove skrajnosti in izključenosti. Med realistične liberaliste štejemo tudi Johna Hertz-a.

<sup>51</sup> Hobbes razume silo kot glavni faktor v človekovem vedenju. Kot Machiavelli tudi Hobbes verjame, da bosta brez močnega vladarja sledila kaos in nasilje. Za Hobbesa je močan vladar porok za vzdrževanje reda v političnem sistemu, vendar je po Morghentau (1995) bolj zagovornik političnih institucij in svetovne vlade.

<sup>52</sup> T.J.Morghentau in ostali moderni realisti izhajajo iz klasičnih teoretikov, zlasti iz Tukidida (po Morghentau je Tukidid prvi realisti), ki na prvo mesto postavi pomen in neizogibnost moči. On se naslanja na grške mestne države, Machiavelli pa potem na italijanske. Poleg njiju dveh štejemo med predhodnike realizma še Hobbesa.

<sup>53</sup> Po Morghentau (1995) štejemo Machiavellija v okvir realistične misli, ker zahteva, da za vladarja veljajo drugačna moralna pravila kot za druge ljudi. Predvsem zato, da ohranijo državo, poleg tega pa spada njegovo razumevanje moči, njegova trditev, da je politika spopad interesov, njegov pesimističen pogled na človekovo naravo ravno tako v okvir realistične misli.

Po Morghentau (1995), se je izoblikoval znotraj tradicionalne šole v modernem obdobju kot prevladujoč in najbolj pomemben t.i. realistično-analitični pristop. Prevladoval je v letih od 1940 do 1960, najprej v ZDA in potem še v Evropi. Realistična teorija je normativna in predvsem politično usmerjena. Že klasiki realizma zastopajo misel, da naravo politike opredeljuje borba za moč in položaj moči med posamezniki in skupinami znotraj različnih političnih enot. V nasprotju z idealisti, realisti menijo, da je človekova narava ena bistvenih nespremenljivk ali vsaj ni lahko spremenljiva. Po idealističnih konceptih se človekova narava lahko izboljša celo do popolnosti. Realisti pravijo, da politične reforme ali izobraževanje ne morejo spremeniti človekove narave. Človek je hudoben, grešen, in hoče imeti moč, zato njegova narava ni niti dobra niti popolna. Realisti zato poudarjajo pomen koncepta ravnotežja moči. Realisti posvečajo pozornost predvsem tistemu, kar je, ne pa tistemu, kar bi moralo biti. Za realiste se zato moralni principi v svoji abstraktni obliki ne morejo uporabljati v konkretnih političnih akcijah. Državniki delujejo v mednarodnem okolju, ki se bistveno razlikuje od okolja znotraj države in se zato pravila vedenja v mednarodnih odnosih bistveno razlikujejo od pravil, ki veljajo med posamezniki, vendar pa so državniki prisegli pred najvišjimi organi svoje države, da bodo ščitili interese svoje države pred katerokoli zunanjo grožnjo. Za varnost lastne države v mednarodnem sistemu revolucionarnih, ekspanzionističnih, revizionističnih hegemonističnih in drugih beligerentnih sil, se mora državniki često odločiti za politične akcije, ki so v nasprotju s pravnimi in moralnimi pravili civilizirane države (Morghentau 1995: 9). Realisti skušajo vsaj konceptualno uskladiti nacionalni interes z nadnacionalnimi ideali, vendar poudarjajo, da ima nacionalni interes primat nad nadnacionalnim. Če sledimo osnovni misli od klasične do sodobne realistične misli, sta dva osrednja koncepta tista, ki sta najvažnejša, to sta moč in interes. Vsaka država mora pri sprejemanju političnih odločitev postaviti nacionalne interese pred splošne in abstraktne moralne principe. V mednarodnih interesih je potrebno izhajati iz borbe za moč zaradi uresničevanja nacionalnega interesa v obnašanju držav v medsebojnih odnosih. Realistični pristop pomeni, da je potrebno prej težiti k manjšemu zlu kot pa k absolutnemu dobru. Ravnotežje moči je zato način, s katerim je mogoče tako v pluralističnih družbah kot v mednarodnih odnosih zagotoviti relativno stabilnost.

Sodobni realisti za sebe torej pravijo, da njihovo pojasnjevanje mednarodnih odnosov odraža resničnejše in zato pravilnejše razumevanje bistva narodov in držav. Hočejo

pojasniti obnašanje nacij in držav kot so le - te dejansko delovale. K oblikovanju trdnega in doslednega teoretičnega okvirja in zato tudi praktične uporabnosti realistične misli je največ prispeval Hans J. Morgenthau s svojim delom *Politika med narodi*. Realisti temeljijo na pesimističnem videnju človeške naravi. Zlo je neizogibno in ga ne more spremeniti noben družbeni red. Realisti razumejo moč in željo po moči, ki ju imajo posamezniki in države, kot povsod prisotni in zato neizogibni<sup>54</sup>.

### 3.1. DRŽAVA – MACHIAVELLI - REALISTI

Machiavelli je v nasprotju s krščanskemu nezaupanju vladi poveljeval *državo*<sup>55</sup>. Po avtorju Sik Hungu (1980) je hotel ločevati med politiko in moralo. Hotel je uporabljati moč kot umetnost, ne pa kot zlo, ki naj bi se ga vklenilo. Cilj Machiavellija je bila osamosvojitve držav<sup>56</sup>, svoboda, varnost in delujoči zakoni. Tega pa ne moremo doseči brez vlade<sup>57</sup>. Machiavellijeva politika je postajala vedno bolj avtonomna. Uporabljal je moč v duhu in pomenu renesanse. Uporaba moči je talent, umetnost in dosežek zelo kreativne osebe, izvirnost pa je delček kvalitete *vrline*. Machiavelli ni definiral moči. Po njegovem cilji sami po sebi ne opravičujejo sredstev. Sredstva morajo služiti svojemu namenu.

---

<sup>54</sup> Po Morgenthau (1995) se šest načel političnega realizma glasi tako; a) politika in družba se ravnata po objektivnih zakonih, ki imajo svoje korenine v človekovi naravi, b) glavni kašipot političnemu realizmu naj bo koncept interesa definiran kot moč. Dobre namere državnika še niso dovolj za sklepanje, da bo njegova politika moralna in politično uspešna. Realistična teorija mednarodne politike se izogiba tudi naslednji zmoti, ki zunanjo politiko nekega državnika enači z njegovimi filozofskimi in političnimi naklonjenostmi in iz njih sklepa o državnikovi zunanji politiki. c) realizem smatra svoj ključni koncept interesa definiranega kot moč za objektivno in splošno veljavno kategorijo, vendar mu ne pripisuje dokončnega, enkrat za vselej danega pomena. d) politični realizem se zaveda moralnega pomena političnega dejanja in neizogibne napetosti med zapovedmi morale in zahtevami uspešne politične akcije. Realizem meni, da pri dejanjih držav ni mogoče uporabljati splošnih moralnih načel v njihovi abstraktni univerzalni formulaciji, ampak je treba ta načela filtrirati skozi konkretne okoliščine časa in kraja. e) politični realizem vrača poistovetenje moralnih teženj neke nacije z univerzalnimi moralnimi zakoni. Vse nacije mika, da svoje posebne težnje in dejanja odenejo v plašč univerzalnih moralnih ciljev. f) razlika med političnim realizmom in drugimi šolami je realna in ji ni mogoče zanikati značilnega intelektualnega in moralnega odnosa teorije političnega realizma do političnih zadev.

<sup>55</sup> Pozna dve vrsti držav, *lo stato*, republiko in monarhijo.

<sup>56</sup> Machiavelli je videl rešitev v realistični uporabi moči, ko naj bi državništvo bilo osvobojeno verskih in moralnih verig (Sik Hung 1980: 21).

<sup>57</sup> Po Sik Hungu (1980), Machiavelli ločuje med tremi tipi vlad; kraljevina (principat), aristokratska oblika vladavine in republiško obliko vladavine. Nobena od teh ni povsem dobra ali povsem slaba, zato se jo izbere glede na potrebe države. Mešana vlada pomeni delitev moči med vladarjem, aristokracijo in ljudmi. V *Vladarju* je favoriziral pošteno pridobljeno vladanje v vladarju kot pa v ljudskih množicah. Ta izbor se je spremenil v *Razmišljanjih*, kjer ljudje, ki vladajo, niso nič boljši, oz. slabši od vladarja.



Po Salinariju in Ricciju (1987) imajo *Razmišljanja* značaj ekskurza o tekstu Tita Livija in v prvi knjigi piše o notranji strukturi *države*, v drugi o njeni vojaški urejenosti in njenih vojnah, v tretji o vzrokih velikosti in vzrokih upadanja. Podobna tematika torej kot je v *Vladarju*. Kakšna so potem razlike med traktatom o republiki in principatom? V *Vladarju* Machiavelli obravnava absolutistično *državo*, v *Razmišljanjih* pa čaščno republiko. V *Razmišljanjih* daje ljudstvu večjo pomembnost, oz. njegovemu sodelovanju v političnem življenju, tako da se državi zagotovi večja učinkovitost, trdnost in trajanje, ki preseže življenje vladarja<sup>58</sup>; daje tako večjo superiornost republikanskemu režimu, ki se lahko s svojim bogastvom različnih mnenj in »različnostjo državljanov« boljše prilagaja različnim časom in odpornosti proti naklonjenosti sreče, v primerjavi z vladarjem, ki je individualen in ga je težje spreminjati, ter njegovo naravo v nasprotju z vsemi različnimi dogodki, s katerimi se srečuje (Salinari in Ricci 1987: 67).

Pomembnost Machiavellijeve *države* je odvisna tudi od religije. Poleg dobrih zakonov in dobre vojske je religija tretja pomembna točka *države*. Pomembnost in funkcionalnost je tolikšna, da njena dekadenca prinaša s seboj tudi dekadenco družbe in nasprotno, sestavlja tudi pomemben faktor obnavljanja. »Principati, ki hočejo ostati neskorumpirani morajo tudi vzdrževati neskorumpirane religiozne obrede« (Salinari in Ricci 1987:69). Najemniške vojske v *državi* v problematiki razširjanja *države* so problematične, zato se Machiavelli drži ideje o lastni vojski<sup>59</sup>.

Kot sem že napisala v poglavju o Machiavellijevih delih je *država* največja potreba, edino sredstvo realizacije družbe med ljudmi, edini način, da bi zaustavili ambicije in se zaščitili pred posledicami njihove strahopetnosti. Vsakršna sila naj mora biti usmerjena k ohranitvi in razvoju *države*, posameznikov, institucij in istih moralnih in religioznih plemenitosti, ki postanejo tudi politične moči za *državne* cilje. Nastajanje in vzdrževanje *države* so predvsem plod energije posameznikov in rezultatov vsote zavedanj, ki jih Machiavelli imenuje *virtù* (*vrlina*).

---

<sup>58</sup> *La moltitudine è più savia e più costante che uno principe (Množica je bolj pametna in bolj stalna od enega samega vladarja)* (Machiavelli 1939: 233).

<sup>59</sup> »Poglavitni temelji, ki jih imajo vse »države« so namreč po njegovem »dobri zakoni in dobra vojska« (Rakar 1990: 280).

Realisti smatrajo *državo* kot glavni subjekt<sup>60</sup> mednarodnih odnosov. Po Morghentau (1995) sistem notranje ureditve vpliva tudi na sistem zunanje ureditve oz. sistem ravnotežja moči. Mednarodna politika je borba za moč, ravno tako kot vse politike. Državniki in narodi si morajo prizadevati za svobodo, varnost, blaginjo in seveda tudi za moč. Realisti poudarjajo, da je nacionalna moč samo projekcija posameznikove volje do moči. Morghentau (Niebhur 1985: 16) piše, da čim manj moralnih zadržkov ima posameznik kot član skupine ali nacije (*države*), tem večje je nasilje na nivoju skupine ali *države*. Niebhur je tako pisal o najvišji obliki samouresničevanja o samoohranitvi. Ravno tako se kaže kot pomemben prispevek k realizmu tudi Webrova<sup>61</sup> definicija *države* in politike. Morghentau (Spykman<sup>62</sup>) piše, da je stanje konfliktnosti v *državi* prej posledica krize države ali zaradi zloma oblasti. Države obstajajo, ker so močne ali pa ker jih ščitijo druge države.

### 3.1.1. PRIMERJAVA

Če razmišljam o primerjavi med Machiavellijevimi mislimi o *državi* in njegovim »naslednikom« realitom, opazimo najprej skupno točko *državo*. Obema je ta subjekt v sodobni mednarodni skupnost, pa tudi v zgodovini šestnajstega stoletja, najvišjega pomena. Zakaj in v čem so razlike? Machiavelli se je, kot vemo, v tistem času, zavzemal za ustanovitev skupne italijanske *države*, ker so ga motili nenehni spopadi med tedanjimi italijanskimi mestami, dandanes, vsaj v večini primerov<sup>63</sup> ne govorimo o nastanku *držav*. Od Machiavellija lahko povzamemo moč kot pojem, ki je prav tako pomemben tudi danes. Machiavelli piše najprej o moči posameznika, potem o moči ljudi (danes naroda), le ta moč je pomembna tudi danes, vendar menim, da je Machiavelli premalo v svojem času obravnaval odnose med samimi *državami* in kategorijo moči kot take. Bolj je pisal o oblikah *držav*, absolutistični in čaščeni

---

<sup>60</sup> Po Petrič (1999) so subjekti zato, ker kreirajo lastno voljo niso neka objektivna dejstva. Glavni subjekt mednarodnih odnosov niso le zato, ker so še vedno odločilen dejavnik, ampak zato, ker so edini izvorni subjekt, drugi izhajajo vsi iz volje države. Države so centralne in odločajo o tem, kakšna pooblastila bodo dala. V sodobni mednarodni skupnosti so po Petrič (1999) med državami razlike glede na moč, informalni status, notranje organiziranosti, stalnost, oz.nestalnost v organizaciji OZN, razlike so pomembne, ene bolj, druge manj. Na čin delovanja vpliva na položaj države v mednarodni skupnosti.

<sup>61</sup> Webrova definicija države je tista človeška skupnost, ki uspešno vzdržuje monopol nad legitimno uporabo fizične sile, kar pomembno vpliva na kasnejše realiste, ki pač razumejo državo kot poglavitni faktor v mednarodnih odnosih.

<sup>62</sup> Spykman se sicer zavzema za politiko omejenih nacionalnih ciljev.

republiki, danes imamo večinoma republiške ureditve *držav*. Machiavelli je kot pomemben faktor ustanovitve *države* navedel lastno vojsko<sup>64</sup>. Danes večinoma lastne vojske že obstajajo in se pomembnost religije za obstoj *države* ne zaznava tako močno. Religiozna<sup>65</sup> plat *države* ne vpliva toliko na oblast (ki je obema pomembna, tako Machiavelliju, kot danes). Največjo razliko, ki sem jo zaznala med njim in današnjimi realisti, je po mojem mnenju pomanjkanje pomembnosti pojma ravnotežje moči med državami, oz. nacijami. On sam se bolj zavzema za nastajanje in vzdrževanje države, medtem pa sodobni realisti navkljub temu, da govorijo o pomembnosti same države le to pojmujejo kot že dano dejstvo in se bolj ukvarjajo z ravnotežjem moči, oz. odnosi med državami na svetu<sup>66</sup>. Tukaj je moč ravno tako pomembna, a bolj za prevlado ene države nad drugo. Oboji vidijo svet kot je in ne kot bi moral biti. Države si morajo prizadevati za superiornost moči. Morghentau (Bolingbroku 1985: 315) piše, da ne bo tehtnica ravnotežja moči nikoli povsem natančno uravnotežena. Vse nacije živijo v stalnem strahu, da jim tekmice ne bi ob prvi priložnosti prevzele njihove pozicije moči.

### 3.1.2. EVROPSKA UNIJA

Kako lahko povežemo vzporednice med ravnotežjem moči realistov, Machiavellijeve ustanovitve *države* in sodobnim integracijskim tendencam v nastajanju, oz. širitvi Evropske unije?

V zadnjem pol stoletja je prišlo do večjih sprememb, kot je prišlo v prejšnjih 500-ih letih zaradi tehnološke revolucije, večje izrabe surovin, povečane mednarodne trgovine, kapitalskih tokov in povečanja multinacionalnih korporacij. To je povzročilo, da je svet ekonomsko in politično soodvisen. Evropska skupnost je bila ustvarjena, da upravlja s spremembami političnega in ekonomskega sveta. Projekt integracije v Evropi je naravnano k razvoju in blaginji, ki bi ju omogočil nastanek Evrope kot politične

---

<sup>63</sup> Danes se bolj govori o razpadanju držav, oz. preoblikovanju, zaradi različnih narodnostnih vprašanj, boji med različnimi nacijami in boji za prevlado.

<sup>64</sup> Po Nikolić (2002) je Machiavelli napisal razpravo o *Vojaški obrti*, v kateri se je pozabaval z mnogimi tehničnimi posebnostmi: z nevarnostjo uporabe najemniške vojske, z zahtevo vojaške službe za vse državljane, premočjo pehote nad konjenico in artilerijo. Machiavelli je odkril popolnoma nov tip strategije, ta je temeljil na mentalnem in ne na fizičnem orožju.

<sup>65</sup> Machiavelli ni nameraval ločiti politike od cerkve. Bil je nasprotnik cerkve, ni bil pa nasprotnik religije. Religija je bila nujna celo v Machiavellijevem sistemu. Vendar ni bila sama sebi namen. Postala je orodje v rokah političnih upravljavcev (Nikolić 2002: 36).

<sup>66</sup> Seveda v anarhični politični ureditvi.

skupnosti, poleg tega pa bi bila okrepljena tudi njena varnost in s tem bi bil položaj Evrope močnejši proti Združenim Državam Amerike in Japonske, dvema največjima tekmicama. Poleg ekonomskega imamo tukaj tudi politično združevanje, ki je težje dosegljivo zaradi koncepta suverenosti<sup>67</sup>. Ekonomske in politične integracije so povezane, ena brez druge ne moreta, saj je poleg ekonomskih motivov ustrezna tudi primerna doza politične volje in pričakovanj. Nekateri govorijo o možni politični uniji, drugi govorijo, da le ta ni mogoča.

Države, glavni subjekt mednarodnega prava in mednarodne skupnosti imajo ti. »low politics«, nizke politike, ko so države manj ljubosumne na svojo politiko in ti. »high politics«, državotvorne politike, ki konstituirajo državo, kot je npr. varnost, obramba, policija, kazensko pravo, ...

Pomen Evropske Unije (EU) je po vojni rasel in začele so se razprave o Evropskih integracijah. Glavni ključ je bil, kako bo dosežena Evropska Unija. Razvoj Evropske skupnosti je enovit pojav, ki je lahko razumljen samo v terminih tradicionalnih nacionalnih interesov in dnevnih razmer (Lintner in Mazey 1991: 1), pojav evropskih integracij je pojav *sui generis*.

Neke splošne teorije integracij ni. Teorija integracije, razvita na temelju postulata o združevanju različnih delov v novo celoto z lastno, notranjo razvito dinamiko, se z vidika političnih odnosov<sup>68</sup> izraža v idejah (neo)funktionalizma<sup>69</sup>, federalizma<sup>70</sup> in

---

<sup>67</sup> Po Morghentau (1995) je bilo moderno pojmovanje suverenosti oblikovano v poznih letih šestnajstega stoletja v zvezi z novim pojavom ozemeljske države. Pomenilo je pravni izraz preprostega političnega dejstva tiste dobe- pojava centralizirane moči, ki je izvajala svojo zakonodajno in sodno avtoriteto na določenem ozemlju. V teku stoletja je postala nenadkriljiva na tem ozemlju in tudi navzven, skratka, postala je vrhovna oblast. Doktrina suverenosti je ohranila svoj pomen skozi vso moderno zgodovino, s pojmom ljudske suverenosti pa je priskrbela nacionalni demokratični državi močno politično orožje (Morghentau 1995: 419, 420).

<sup>68</sup> Politične teorije integracij v primerjavi z ekonomskimi teorijami, ki opazujejo proces in stanje integracije le z vidika ekonomskih odnosov, se pristopi politične teorije integracij osredotočajo na integriranje tako na nacionalnem nivoju, znotraj državnih meja, kot na meddržavno integriranje, ko se v integriranju na ekonomskem, političnem ali kulturnem področju povezuje več držav (Arah 1995: 24)

<sup>69</sup> Funktionalizem (Mitrany) uvidi rešitev konfliktov med državami z vzpostavitvijo sodelovanja v zadovoljevanju funkcionalnih potreb držav ne glede na geografski položaj, oz. politični sistem. Najprej bi zadovoljevali ti. low politics (zdravstvo, kultura, znanost,..). Iz teh področij bi države po načelih spiralnega učinka (spill-over efekta. Po George (1985) imamo 2 spill-over efekta, prvi je funkcionalni, drugi je politični)), potem pa bi sčasoma prenašale vse več pooblastil na specializirane mednarodne organizacije, ki omogočijo realizacijo višjih oblik sodelovanja. V funkcionalnih enotah ne najdemo »ljubosumne« suverenosti, ker so organizacije ustvarjene za določene potrebe. Subjekt integracije so mednarodne organizacije, postopoma pa se prenašajo funkcije z države na mednarodne organizacije (Brinar 1989: 30, 31). Po neofunktionalističnem prepričanju (Haas) je ekonomski interes pomembnejši

komunikacijske teorije<sup>71</sup>, z vidika ekonomskih odnosov<sup>72</sup>, pa v idejah liberalizma in institucionalizma (Arah, 1995:20). Po Brinar (1999) so v procesu integracije pristopi k teoriji politične integracije...

PROCES INTEGRACIJE		KONČNI PRODUKT	
		MODEL DRŽAVE	MODEL SKUPNOSTI
	NEPOSREDEN Politične variable	federalizem	<u>pluralizem</u>

od političnega prepričanja. Eden ključnih elementov pri presoji nastanka politične skupnosti je po Haasovem mnenju občutek pripadnosti, ki ga posamezniki in interesne skupina kažejo do centralnih političnih institucij (Arah 1995: 29). Končni rezultat je nova politična skupnost. Če primerjamo funkcionalizem in neofunkcionalizem vidimo, da se neofunkcionalizem osredotoča na naravo nastajajočega mednarodnega sistema, ker ima proces integracije prednost pred doseženimi rezultati. Po Haasu je nadnacionalnost značilnost takšne integracije, v kateri imajo centralni organi več pooblastil, kot je običajno za mednarodne organizacije in manj, kot je običajno za zvezne vlade. Po Brinar (1989) je politična integracija proces sprememb od osnovne politične odvisnosti k razvitemu supranacionalnem sistemu, ki ga opredeljuje visoka stopnja centralizacije in skupnega odločanja. To pomeni prehod iz enega političnega območja v drugo. To je »spill over« ali »expansive logic of sector integration«, ki širi integracijo iz enega sektorja v druge. Ta teorija povezuje družbeno ekonomske variable starejših funkcionalistov s političnimi variablami, ki so jih le ti ignorirali. Politična integracija v neofunkcionalističnem pristopu ne poteka zaradi pritiskov funkcionalnih potreb, ampak vzporedno z integracijo političnih sil, ki izkoriščajo te pritiske za uresničevanje lastnih interesov (Brinar 1989: 40). Neofunkcionalisti so funkcionalne potrebe in tehnološke spremembe združili z integracijo političnih sil (Brinar 1989: 39). To se zgodi zaradi političnega pritiska različnih skupin, ki vidijo v nadaljnji integraciji večji dobiček.

<sup>70</sup> Federalizem se zavzema za integracije v pravnem in institucionalnem smislu. Integracija je končni produkt politične unifikacije med različnimi nacionalnimi enotami. Proces federalizacije bi pripomogel h krepitvi skupnih stališč, preko katerih bi se razvijal občutek skupnosti (Arah 1995: 27). Po Brinar je bistvo integracijskega procesa združitve suverenih enot v skupno nadnacionalno državo, usmerjen pa je k natančno definiranimu, končnemu cilju - nadnacionalni državi. Končni produkt unifikacije je politična skupnost, ki ima svoj obstoj in se zagotavlja z lastnimi sredstvi in neodvisno od zunanjih enot. Tudi v Evropi se je po 1.sv.vojni začelo pan-evropsko gibanje za »Združene Države Evrope«. Po 2.sv.vojni je bila prisotna dvojnost debate evropskih integracij in čeprav je bila generalna ideja o evropski kooperaciji podprta, ni bilo za to nobenih pogojev, ker je bila v povojnem obdobju socialna, ekonomska in politična situacija nestanovitna, tako da federalni poskusi niso mogli uspeli.

<sup>71</sup> Transakcije so po komunikacijski teoriji najbolj zanesljiv kazalec dosežene stopnje integriranosti. Konflikte se rešujejo brez večjih pretresov. Integracija je za te predstavnike proces in končni produkt tega procesa, najmočnejši dejavnik integriranja je ekonomski, najmanj učinkovit pa vojaški (Arah 1995: 28).

<sup>72</sup> Ekonomске teorije integracij (liberalna smer) zagovarjajo tezo, da države ekonomsko integracijo dosežejo s prosto mednarodno trgovino in s tem ohranjajo popolno ekonomsko suverenost, zato niso potrebne nadnacionalne institucije, ki bi skrbele za nastajanje integracije. Institucionalisti zastopajo nasprotno stališče, da sama liberalizacija mednarodno ekonomskih odnosov sama po sebi ne zadošča za dejansko integracijo. Potrebno je usklajevanje ekonomske politike posameznih držav, kar pomeni ustanavljanje posebnih mednarodnih institucij z nadnacionalnimi pooblastili (Arah 1995: 21).

	POSREDEN Družbeno ekonomske variable	neofunkcionalizem	funkcionalizem
--	---	-------------------	----------------

*Slika 1: Pristopi k teoriji politične integracije  
(Vir: Brinar po Pentland 1973:23)*

Ekonomska in politična integracija se pogosto povezujeta s krčenjem suverenih pristojnosti držav članic in s povečanjem vpliva centralnih nadnacionalnih oblasti (Brinar 1999: 86). Po avtorici spadajo med pristope prevladujoči štirje, poleg ostalih seveda. To so pluralistični<sup>73</sup>, funkcionalistični, neofunkcionalistični in federalistični. Teorije integracije ponujajo različne načine združevanja in različen način končnega združevanja<sup>74</sup>, v našem primeru Evropske Unije. Razlike med teorijami so tudi glede na subjekte, ki vključujejo v analizo...

GLAVNI SUBJEKTI INTEGRACIJE	RAVEN ANALIZE		
		NACIONALNA	EVROPSKA
	PRISTOP NOTRANJE POLITIKE	NEDRŽAVNI SUBJEKTI	NEOFUNCIONALIZEM

<sup>73</sup> Po Brinar (1999) se pluralistični pristop zavzema za ohlapnejšo obliko združevanja (povezovanja), ki v večji meri ohranja suverenost držav. »Pluralistična skupnost držav« je oblika integracije, iz katere bi se lahko razvila »politična unija«. Metoda združevanja je medvladno sodelovanje na ravni predsednikov držav ali vlad. Brinarjeva meni, da tako ustanovljena »mednarodna organizacija ne razpolaga z nikakršno lastno voljo in lastnimi pristojnostmi, na podlagi katerih bi vzpostavila novo politično entiteto mimo volje njenih članic« (Pentland 1973: 51).

<sup>74</sup> Od nacionalne države do medvladnega režima in drugačnih pristojnosti med vladaми.

	DRŽAVE/VLADE	PRISTOP MEDVLADNEGA SODELOVANJA	NADNACIONALIZEM
--	--------------	---------------------------------------	-----------------

*Slika 2: Značilnosti štirih teoretičnih pristopov k evropski integraciji  
(Vir. Brinar po Corbey 1995:225)*

Sedajšnja Evropska unija je kompleksna, ekstenzivno regionalna, visoko ekonomsko, finančno in tehnološko integrirana in kulturno heterogena. Politična unija je poskus oblikovanja naddržavne politične skupnosti s skupno zunanjo politiko, organi in ustanovami, katere cilji so lastna identiteta, uvedba državljanstva EU in sodelovanja pri uresničevanju sodne oblasti in notranjih zadev (Snoj 1993: 229). Evropska unija je kot politična unija težko dosegljiva. Problem je v globalizaciji, kjer je naša pomanjkljiva volja, da bi podredili individualne interese skupnim ciljem, skupnemu dobremu. Vendar, ker smo po vojni postali ekonomsko soodvisni, lahko ekonomska soodvisnost vpliva na politično dimenzijo unije.

### 3.1.2.1. PRIMERJAVA<sup>75</sup>

Po Bennett (1995) realisti sicer ne zanikajo možnosti nastanka svetovne države, oz. neke nadnacionalne identitete<sup>76</sup>, vendar pa trdijo, da je za to le malo možnosti. To je zaradi anarhije, ki vlada. Vse mednarodne organizacije nastanejo v bistvu zaradi interesov držav in nimajo svoje volje<sup>77</sup>. Po Carru so se velike sile povezovale le zato, da bi vzpostavile status quo. Predvidel je integracijske in dezintegracijske procese. Moč kot kategorija ostaja večna. Morghentau zagovarja, kot sem že prej napisala, kvalitetno ravnotežje moči. Realisti pa vendarle obravnavajo državo kot edino kategorijo, vsi ostali akterji so podrejeni državi, so odvisni od države, niso avtonomni.

Strogi realisti zagovarjajo torej samo obstoj države in nič drugega, vendar kot sem napisala, smo vse bolj priča tendencam evropskih integracij, ta nam je najbližja. Najbolj jim lahko pripišemo pluralistični pristop pri obravnavanju združevanja Evropske unije,

<sup>75</sup> Primerjam združevanje italijanskih držav v eno državo, Italijo in združevanje evropskih držav v Evropsko unijo, ne pišem o zgodovinskih postopkih združevanja, od ESPJ (Evropske skupnosti za premog in jeklo), do EGS (Evropske gospodarske skupnosti), EU-ja, preko njenih pogodb, ampak obravnavam bolj teoretične pristope, ki so preučevali združevanje v EU-ju.

<sup>76</sup> V mojem primeru Evropske unije.

oz. temu teoretičnemu pristopu evropskih integracij. Le temu odgovarja minimalna stopnja integracije<sup>78</sup>, potrebna za uresničitev ozkih ekonomskih in političnih ciljev, predvsem trgovinske liberalizacije v razmerah mednarodnega miru in varnosti. Machiavelli, kot vemo, je zagovarjal obstoj države, ki bi nastala iz italijanskih mestnih držav. Machiavelli je videl, kako je država razcepljena v primerjavi z velikimi monarhi onstran Alp: da bi se lahko tem vladavinam uprla, jo je treba združiti v eno samo, trdno državo: da bi jo združili, je potreben vladar, ki bo uporabil vsako sredstvo, samo da doseže ta namen (Momigliano 1967: 172). Machiavelli je postal prerok združene Italije. Ali lahko s tem njegovim razmišljanjem lahko postavimo vzporednice s sodobnimi integracijami EU in v čem se razlikuje?

Pri Machiavelliju vlada predvsem ljubezen do domovine. Ta je glavni vzrok, da želi Machiavelli eno in enotno državo<sup>79</sup>. Ta bi bila močna proti tujim barbarom, ki so vdirali na njeno ozemlje. Združevanje Evrope v novejši dobi se tudi nekako postavlja v boj z ostalima velesilama, ki sta Amerika in Japonska, sicer ne ravno v vojaškem smislu, ampak bolj v ekonomskem. Evropa se je začela združevati, če realno gledamo zaradi ekonomskih vzgibov in ne zaradi nekakšne ljubezni do Evrope, čeprav vemo, da so nekateri tudi zagovarjali vse evropske ideje, čutili pripadnost Evropi. Iz tega izhaja tudi ideja o Evropskem državljanstvu, himni, dvanajstih zvezdic na zastavi in ostalih skupnih simbolih. V bistvu je funkcionalistična teorija in neofunkcionalistična za njo kar realno opisala ti. spill-over efect, po katerem naj bi se združevali iz enega sektorja v drugega, tako na ekonomskem kot političnem področju. Vendar gre spet za interes, oz. moč. Pri Machiavelliju ocenjujem bolj defenzivno dejanje, kot obrambno stanje in ne toliko ekonomskih razlogov, čeprav so bili ti vsekakor realno gledano vezani na združevanje, če ne drugače, zaradi sredstev pri ustanavljanju lastne vojske. Evropa ima bolj ofenzivni značaj. Države se ne bi odločale za skupne politike, če ne bi imele od tega kakšnih koristi, oz. če ne bi potem lahko uveljavljale svoje volje. Tu ni neposrednega nacionalnega značaja, kot ga imamo pri združevanju mestnih držav, ker navsezadnje gre tukaj za en narod, Italijane, pri Evropi pa imamo več narodov, ki se

---

<sup>77</sup> Realisti vidijo v tem deficit avtoritete, v nekaterih primerih pa je to le sistem interesov.

<sup>78</sup> V nasprotju z nadnacionalnim pristopom, medvladni pristop pripisuje Evropski uniji in njenim organom (predvsem Evropski komisiji) zgolj instrumentalno vlogo. Države jih lahko izkoristijo, če in kadar je to v njihovem interesu.

<sup>79</sup> Po Nikolić (Jovanović 1911: 16-18), so se italijanske mestne države morale spremeniti iz republike v monarhijo za prehod iz mestno-državne v nacionalno- državno fazo. Nacionalno- državne politike ni mogla voditi ena mestno- republikanska oligarhija. Za to se je rabilo enega vladarja.



nikoli ne bodo odpovedali lastnemu nacionalnemu značaju za skupno Evropo, čeprav zakaj bi se, ker vsekakor Evropa<sup>80</sup> tega od nikogar ne zahteva.

Machiavelli pri svoji združeni državi vsekakor vidi nekakšno ravnotežje moči<sup>81</sup> realistov, vendar gre še dlje. S svojo mislijo je zelo podoben ne le pluralistični teoriji evropskih integracij, po kateri bi mestne državnice sodelovale med seboj, ampak se približa kar višjim ciljem, podobnim evropski nadsacionalnosti. Če pogledamo Evropsko unijo in njeno obrambno in varnostno komponento vidimo, da se države vedno bolj zavzemajo za skupno obrambno in varnostno politiko Evropske unije. A ni tega mogoče želel že Machiavelli, ko je ustanavljal svoje *milizie militari*? Seveda na nacionalnem nivoju, vendar je skupna vojska potrebna za dobro obrambo države<sup>82</sup>. V Machiavelliju so zaznane sodobne ideje nadsacionalnosti, oz. njenih institucij, vojske. Tukaj je seveda razlika, ker on se je zavzemal za nacionalno vojsko, vendar ker pišem o združevanju Evrope in evropske vojske, lahko tudi tu potegnemo skupne črte. Machiavelli bi bil danes, torej, poleg realista in zagovornika države, najbolj podoben evropskim funkcionalistom<sup>83</sup>, z nastajanjem nekega supranacionalnega (»supraitalijanskega sistema«) sistema. Po Machiavelliju je nastajanje države plod volje posameznikov in njihovih *virtù*, *virtù*. Pri evropskem združevanju bi lahko vsekakor našli tudi posameznike, ki so se in se zavzemajo za združevanje, vendar pri teh primerih ta *virtù* ni toliko izražena kot pri Machiavellijevi državi. Razlika je tudi v religiji, ki je za Machiavellija zelo pomemben faktor pri državi, medtem ko pri evropski integracijah

---

<sup>80</sup> Tu hočem le poudariti in ne povečevati vse evropske kulture. Ocenjujem, da Evropa ne bo mogla nikoli postati Amerika, in to ravno zaradi narodov, ki jo sestavljajo, že v zgodovini kot vemo, je prihajalo do nasprotij, npr. med Francijo, Nemčijo, Anglijo,... V Ameriki tega ne najdemo. Zato je Machiavellijeva ideja o združevanju temeljila na ljubezni do domovine, ki je pomenila vrh vseh njegovih misli: prav ta ljubezen ga opravičuje tudi glede na nemoralnost njegovih teorij. Redki so Italijani, ki so zapisali besede tako goreče domovinske ljubezni kot tiste, s katerimi začneja *Discorso o dialogo intorno alla nostra lingua*. Kadar je njegovo preišljevanje zadelo ob ta predmet, je v njem brezčutnega opazovalca zamenjal strastni ljubimec: o tem je najbolj prepričljiv dokaz siloviti portret, katerega je naslikal o Danteju kot proti florentinskem mislecu, ko poskuša dokazati, da je pesnik *Božanske komedije* odklonil florentinsko rešitev jezikovnega vprašanja samo iz sovraštva do rodnega mesta: »Non è, pertanto maraviglia se costui, che in ogni cosa accrebbe infamia alla sua patria, volse ancora nella lingua torle quella reputazione la quale pareva a lui d'averle data ne'suoi scritti...« (»zato pa ni čudno, če bi se on, ki je z vsako stvarjo svoji domovini povzročil sramoto, povzročil takšen ugled, kot ga je povzročil v svojih spisih, tudi jeziku«) (Momigliano 1967: 174).

<sup>81</sup> Ravnotežje moči je po Morghentau (1985) povezano z mnogo-državnim sistemom. Zamisel o ravnotežju med številnimi nacijami je ustrezala načinu razmišljanja v šestnajstem, sedemnajstem in osemnajstem stoletju. Prisposoba o tehtnici, ki jo ohranja v ravnotežju enakomerna razporeditev uteži pomeni mehanizem za vzdrževanje stabilnosti in reda na mednarodnem prizorišču. V praksi mednarodne filozofije so jo uporabljali v duhu te mehanistične filozofije.

<sup>82</sup> Močna vojska je tudi poglavitni pogoj za trdnost države.

skorajda ne igra nikakršne neposredne vloge. Razlika je tudi v *moral* (*la morale*), ki jo kot vemo Machiavelli označuje kot »mednarodno politiko bi vodili izključno nagibi politične prikladnosti« (Morghentau 1995: 330). Dejansko je sama grožnja omejena in brez konkurence. V takšnem svetu bi bili slabotni na milost in nemilost prepuščeni močnim. Moč bi bila močnejša od resničnosti. Tako politične filozofije kot je bila Machiavellijeva in Hobbsova na primeru Evropske unije ne more biti upoštevana, ker Evropa vseeno raste na svobodoljubnem in funkcionalno uspešnem modelu, ne pa na prisili.

Machiavelliju je torej vseeno pomemben pogoj za ustanovitev njegove države v dobrem vladarju<sup>84</sup>, zato bom prešla kar na naslednje poglavje...

### 3.2. VLADAR- MACHIAVELLI IN SODOBNI VLADAR

*Vladarja*<sup>85</sup>, kot vemo, je Machiavelli izročal v posvetilni besedi po Rakar (1990), Lorenzu Mediciju, sklicuje se na »vednost o dejanjih znamenitih ljudi«, »vednost, ki si jo je pridobil ob dolgoletnih izkušnjah s sodobnimi dogodki<sup>86</sup> in ob nenehnem branju starodavnih piscev« (Rakar 1990: 243).

Machiavelli je bil v prvi vrsti le teoretik. Tega se je moral tudi zavedati. Ko je poslal *Vladarja* Lorenzu Mediciju, je v posvetilu zapisal: » Med vsem, kar premorem, nisem našel ničesar, kar bi mi bilo ljubše ali kar bi tako cenil kakor vednost o dejanjih znamenitih ljudi, vednost, ki sem si jo pridobil v dolgoletnih izkušnjah s sodobnimi dogodki in ob nenehnem branju starodavnih.« (Rakar, 1990:255).

---

<sup>83</sup> Razlika je v tem, da ni razmišljal verjetno na nekakšen spill-over efekt, ali pa tudi, posredno z vojsko in dobrim vladarjem bi se zagotovo uredila tudi druga državna področja.

<sup>84</sup> Vladarja kot pomembnega dejavnika pri ustanavljanju države na Evropskem primeru ne morem uporabiti, ker je Evropa sestavljena iz demokratičnih republik in vsaka država ima svojo vlado in demokratično vlado. Zato bom za primerjavo za Machiavellijevega Vladarja vzela drug primer svetovne politike, tj. ameriška zunanja politika, na kar bom navezala tudi *vladarja*.

<sup>85</sup> Predvsem je *Vladar (Il Principe)* delo, ki obravnava vladarja, o tem, kakšen mora biti, njegove kvalitete, dejanja, ipd. *Vladar* je memorandum, ki je nastajal v določeni politični situaciji in je bil namenjen nezamenljivemu naslovniku. Napisan je bil v nekaj mesecih, od julija do decembra 1513.

<sup>86</sup> Poročila, ki jih je Machiavelli pošiljal v Firenze z diplomatskih potovanj, dajejo vednostim s sodobnimi dogodki dovolj zgovorno predstavo. Nekatera poročila so tako napisana, da jih lahko upravičeno uvrščamo že med vidnejše politične spise. Npr. *Opis, kako je vojvoda Valentino dal ubiti Vitellozza Vitellija, Oliverotta iz Ferma in gravinskega vojvodo Orsina*. Cesare Borgia je v osrednjem Machiavellijevem delu poosebljal lik uspešnega vladarja in tu izstopa v vsej svoji premetenosti. Cesare Borgia se izkaže kot vladar, kakršnega naj bi po Machiavellijevem mnenju Italija potrebovala, izkaže se kot prototip »novega vladarja«, vladarja, zmožnega ustvariti močno državo, ki bi kot taka jamčila varnost Italije. Od tod mesto, ki ga Cesare Borgia zavzema v Machiavellijevem razmišljanju (Rakar 1990: 243, 245, 246).

Po Nikolić (2002) se Machiavelli ukvarja z vprašanjem psiholoških značilnosti osnovalcev monarhije zelo realistično. Ne zanima ga, kakšne lastnosti naj bi imel vladar, ampak želi vedeti, katere značilnosti mora imeti vladar, da bi uspel v svetu, kakršen je. Dobre so tiste vladarjeve značilnosti, ki pripomorejo k političnem uspehu, slabe tiste, ki so ovira.

Prva stvar, ki jo moramo poudariti tudi tukaj je, da je Machiavelli obravnaval ravnanje vladarja, naj ravna tako, da se ne predaja utopijam, ampak mora ravnati po tem »kako se živi« in »kako se dela«. Sanjarije vodijo v pogubo (Rakar 1990: 263). Torej obravnava oblast in vladarja, kot sem že napisala, realistično. Tematika dela *Vladar* je sestavljena po Rakarju (1990), iz dveh vprašanj: kako priti na oblast in kako se obdržati. Machiavelli tu uveljavlja induktivni postopek na družboslovnem področju. Zavrača idealizirane predstave o vladanju in opozarja na stvarnost. Machiavelli je zagovarjal idejo »obdrži se le, kdor pozna pravila tega sveta«. Često je Machiavellijev *vladar* prisiljen delati proti zvestobi, proti milosrčnosti, proti veri in proti človečnosti. Opira se na zakon nujnosti: »prisiljen« je tako ravnati, kadar ga »potreba« terja. Mora biti pripravljen »pogubiti dušo«, ko gre za rešitev države. Zaradi tega so njegovo delo označevali kot satansko delo. Machiavellijeva slika je v nasprotju z razmišljanji italijanskih humanistov »de hominis dignitate«. Machiavelli ne veruje v človeka, veruje pa v učinkovitost zakonov. Ljudje ne storijo po njegovem ničesar dobrega, če v to niso prisiljeni, zato lahko država s svojimi pravnimi normami predstavlja edini moralni korektiv, ki je lahko resnično učinkovit. *Vladarja* poistoveti z *državo*. Voditelj je svojo državo dolžan varovati z vsemi sredstvi. V obrambo *države* je vladar prisiljen tako ravnati, sicer je po njem. V *Vladarju* Machiavelli piše o *virtù* (*vrlini*), v *Razmišljanjih*<sup>87</sup> pa o *fortuni* (*sreči*). V *Vladarju* piše o tem, koliko zmore v človeških zadevah usoda in kako se ji postavimo po robu.

---

<sup>87</sup> Poleg razlike med deloma v času pisanja, je Machiavelli v *Razmišljanjih* posvečal več pozornosti republikanski ureditvi, oz. pomenu množic, v *Vladarju* pa sami vladavini vladarja, ne ljudstva. Piše o republikanski ureditvi, *Vladar* pa bolj zagovarja absolutistično monarhično ureditev. Vendar je po njegovem vsaka oblika vladavine izpostavljena degeneraciji, v primeru monarhije v tiranijo in v primeru demokracije v anarhijo. Še najboljša oblika vladavine je »mešana vladavina« (rimska republika) (Rakar 1990: 279).

### 3.2.1. ZNAČILNOSTI MACCHIAVELLIJEVEGA VLADARJA V »VLADARJU« IN V »RAZMIŠLJANJIH OB PRVIH DESETIH KNJIGAH TITA LIVIJA«

Značilnosti, ki naj bi veljale za *Vladar-ja*<sup>88</sup> so po Machiavellijevem mišljenju v »Vladarju«

- *težave, da oblast obdržiš so pri dednih državah dosti manjše od tistih, ki so nove, če si ne nakoplje zamer in sovraštev, in je vsaj povprečno sposoben, je lahko zelo uspešen*
- *če si vladavino vladar pridobi, ga bodo sovražili tisti, ki si jim vlado prisvojil, kot tisti, ki jih ne boš mogel obdržati za prijatelje, ker ne boš mogel izpolniti njihovih pričakovanj, v pridobljeni državi lahko vladar lažje zagospoduje če spravi stran stari rod, dobro je tudi, da tam prebiva*
- *ko si ljudje želijo pridobiti in če to delajo, kadar morajo, je to zmeraj deležno hvale*
- *kadar so države, ki si jih vladar pridobi navajene živeti po svojih zakonih, jih obdrži, če A) jih razdene, B) gre tja osebno prebivat, C) jim dovoli živeti po svoji postavi, jim jemlje davek in osnuje oligarhično vlado, najvarnejše je, če jih zatre ali pa se tam nastani*
- *v novih državah, kjer se novi vladar želi obdržati na oblasti, prihaja do tolikšnih težav, kolikor je vladar bolj ali manj sposoben. Tisti, ki zaradi svoje sposobnosti postanejo vladarji, se do vlade stežka dokopljejo, vendar jo zlahka obdržijo*
- *tisti, ki samo po srečnem naključju postanejo iz zasebnikov vladarji, se z majhnim trudom povzpno na oblast, a s precejšnjim obdrže na njem. Odvisni so od volje in sreče tistega, ki jim je državo podelil*
- *poleg sreče in podjetnosti, lahko zasebnik postane vladar še na dva načina; s hudodelstvi, oz. brezmejno malopridnostjo, oz. kadar kak zaseben državljani ob podpori sodržavljanov postane vladar v svoji domovini- če kdo pobija svoje državljane, izdaja prijatelje, ne drži besede in je brez usmiljenja in brez vere, ne moremo tega imenovati krepost, vse to ga ne vodi do slave, ampak samo do vlade*
- *ko zaseben državljani postane vladar v svoji domovini ob blagohotni naklonjenosti drugih državljanov, do tega pride ali na pobudo ljudstva ali pa na pobudo velikašev (ko v njegovi senci lahko strežejo svojemu pohlepu), tistega, ki je*

imenovan s strani ljudstva, je cilj poštenjši od velikaševega, vendar mora vladar ljudstveno prijateljstvo ohranjati. Moder vladar si mora izmisliti način, da bodo državljani potrebovali državo in njega

- **vladar, ki ima mesto utrjeno in si ne nakoplje sovraštva, ne more biti napaden**
- **preudarnemu vladarju ne prej ne kasneje ne bo težko vzdrževati stanovitnosti državljanov, če mu ne manjka živeža in obrambnih sredstev**
- cerkvene države se pridobivajo ali s podjetnostjo ali s srečo, vzdržujejo pa se z ustanovami, vzdržujejo pa svoje vladarje, tako da le ti lahko ravnajo in živijo, kakor se jim zljubi
- vladarju je potrebno, **da zida na trdnih temeljih, sicer bo propadel**. Poglavitni temelji so **dobri zakoni in dobra vojska**
- vojska, s katero vladar brani svojo državo je lahko domača ali najemniška; **najemniška in pomožna sta nekoristni in nevarni, najemniški vojaki jo radi pobrišejo ali gredo svojo pot**
- vladar **mora osebno iti in prevzeti vrhovno poveljstvo**, republika pa mora poslati tja svoje državljane najemniška vojska je za tistega, ki jo najame zmeraj pogubna, če zgubi, si poražen, če zmagaja, si njen jetnik, vsak kolikor toliko moder vladar se je take vojske izogibal in se zatekal k svoji. **Nobena vladavina, ki nima lastne vojske, ni varna.**
- v mirnih časih vladar ne sme stati križem rok, ampak nabirati kapital, da mu bo na voljo v stiskah, da se lahko tedaj postavi v bok usodi
- **vladar, če se hoče obdržati, se mora naučiti, da je lahko tudi nedober** in da to svojo lastnost lahko pokaže, ali tudi ne, kakor zahteva potreba, od vseh priznana radodarnost ti lahko škoduje. Vladar, ki hodi z vojsko<sup>89</sup>, se redi od plena, pa mora biti radodaren, sicer vojaki ne bi šli z njim
- **pametneje je veljati za stiskača, ker rodi sramoto brez sovraštva, kakor pa v težnji, da bi veljal za radodarnega, hočeš nočeš tvegaš sloves grabežljivca, to rodi sramoto in sovraštvo**
- vsak vladar mora želeti, da bi veljal za milosrčnega, ne pa za okrutnega, mora paziti, da ne bo milosrčnosti napak uporabljal, v odločitvah naj vladar ne bo

---

<sup>88</sup> Od tu naprej naštejemo Machiavellijeve misli o vladarju, ker jih bom kasneje primerjala s sodobnejšim predstavnikom vladarja, ki sem si ga izbrala, tj. George Bush ml.

<sup>89</sup> Dobre, zanesljive in trajne so samo obrambe, ki so odvisne le od tebe in tvoje sposobnosti.

*prenagel in naj se ne boji lastne sence, bolj zanesljivo je, da se te boje kot pa, da te imajo radi, mora pa si prizadevati, da se izogne sovraštvu*

- ***obstajata dva načina boja, prvi z zakoni, drugi s silo; vladar mora znati dobro uporabiti žival<sup>90</sup> in človeka čestokrat je vladar prisiljen delati proti zvestobi, proti milosrčnosti, proti človečnosti, proti veri, ukrene naj tako, da bo zmagal in obdržal oblast, sredstva bodo zmeraj veljala kot častna in vsi jih bojo hvalili***
- *vladar naj se izogne vsemu, zaradi česar ga ljudje zasovražijo in zaničujejo, mora se bati dveh reči: znotraj svojih sovražnikov in zunaj tujih mogočnejev, teh se ubrani z dobro vojsko in zvestimi prijatelji*
- *vladar se mora bore malo meniti za zarote, če mu je ljudstvo naklonjeno*
- *vladar vedno, ko najde svoje podložnike neoborožene, jih zmeraj oboroži, s tem pa se njihovo orožje obrne tebi v prid*
- *vladarji postanejo veliki, ko so kos težavam in oviram, ki se jim postavijo na pot*
- *mного lažje si je pridobiti prijateljstvo ljudi, ki so bili s prejšnjim stanjem zadovoljni in so mu bili sovražni, kot pa tiste, ki so bili s prejšnjo državo nezadovoljni in so zato postali njegovi prijatelji, ter mu pomagali pri zasedbi*
- ***vladar, ki ga je bolj strah ljudstva kakor tujcev, mora graditi trdnjave; tisti pa, ki se bolj boji tujcev kot ljudstva, naj si ta trud mirno prihrani***
- *nič ne prinese vladarju toliko spoštovanja kot znamenita dela in dokazi izrednih zaslug*
- *cincavi vladarji, ki se radi izognejo trenutnim nevarnostim, večidel zaidejo na nevtralno pot in nato propadejo, če pa se obrneš na eno stran in potem ta zmaga, ti je ta dolžnik in te vzljubi, če pa ta zgubi, boš pri njem lepo sprejet*
- *vladar mora ceniti sposobnost ljudi in dajati zavetje talentiranim ljudem*
- ***izbira pomočnikov je izredno pomembna, izbere pa jih po tem, ko minister misli bolj nase kot nanj, tak nikoli ne bo dober pomočnik in nanj se ne bo moč zanesti, mora se znati izogibati prilizovalcev, zato se mora znati posvetovati z več ljudmi, da dobi soglasne nasvete***
- *nekateri so zagovarjali, da stvari vodijo usoda in Bog, ter da je zato bolje, da stvari prepustiš naključju, vendar Machiavelli misli, da smo vsi za približno polovico usode odgovorni sami*

---

<sup>90</sup> Mora znati rabiti naravi lisice in leva - lev se ne ubrani zank, lisica pa se ne ubrani volkov. Lev je okruten, lisica je zvita.

- *vladar zato propada, če se ozira na srečo in se potem vse tudi tako obrača; ker je sreča opoteča, so ljudje srečni, dokler so okoliščine in ravnanje v soglasju, nesrečni, ko gre to vsaksebi, **zato je potrebno gledati na usodo kot na žensko**; če ji želiš gospodovati, jo moraš tepsti in jo trdo prijemati, saj se raje ukloni ognjevitežem kot tistim, ki se hladno lotevajo vsega*

Značilnosti v »Razmišljanjih« so...

- *ko so vladarja postavljali po nasledstvu, so se **dediči**<sup>91</sup> kaj kmalu izrojevali glede na prednike*
- *plemiči so se bolj zavzemali za svobodo z željo, da bi zagospodovali, **ljudstvo pa bolj za skrb po sami svobodi***
- *največ hvale so deležni ljudje, ki so bili poglavarji in ustvarjalci religij, obratno pa tisti, ki so jih rušili in ustvarjajo tiranijo*
- *cerkev deli deželo, cerkev ni bila tako močna, da bi združila Italijo, nobena dežela ni bila nikoli združena ali srečna, če ni v celoti poslušala enega vladarja*
- ***ljudstvo, ki ni bilo nikoli svobodno, le stežka ohrani svobodo***
- *država mora ljudstvo nagrajevati in kaznovati, ko je to potrebno*
- ***nov vladar mora v mestu ali deželi, ki ju zavzame, narediti vse na novo***
- *kjer je toliko stvari, da za njeno brzdanje ni dovolj zakonov, je **potrebna kraljeva roka***
- *množica je modrejša in stanovitnejša od vladarja*
- *pri gradnji utrdb je potrebno upoštevati ali so potrebne ali ne*
- ***razumnim vladarjem in republikam mora zadoščati zmaga, kajti, kadar ne zadošča, so največkrat obnjo***
- ***sleherni vladar naj nikoli ne živi gotov svoje vladavine, dokler živijo tisti, ki so bili te vladavine oropani***
- ***zarote** so vedno kovali veliki ljudje oz. bližnji znanci*
- ***za vodenje množice bodi človeški**- kazen mora biti tako usmerjena, da se izogneš sovraštvu, kajti biti osovražen se nikoli ni dobro obneslo nobenemu vladarju*
- *vladar naj se nikoli **ne pritožuje nad nobenim grehom, ki ga delajo ljudstva**, kajti tudi sam je omadeževan z istimi napakami*

Tako je o lastnostih vladarja razmišljal Machiavelli v *Vladarju* in *Razmišljanjih*, vendar je bil Machiavelli tudi prepričan, da se človeška narava skozi zgodovino v ničemer ne spreminja, da se v enakih situacijah ljudje enako obnašajo; odtod njegovo zanimanje za histografijo in sklicevanje na antično zgodovino, tudi ko govori o najaktualnejših dogodkih (Rakar 1990: 242). Na podlagi tega stavka sem si tudi izbrala razmišljanje o sodobnem »vladarju«, če bi lahko obnašanje sodobnih vladarjev videli tudi v Machiavellijevih maksimah in trditvah. V naslednjem poglavju pišem o tem, koliko je posameznik pomemben v sodobnih mednarodnih odnosih.

### 3.2.2. SODOBNI VLADAR

Po Russettu in Starru (Finlay, Holsti, R.Fagen 1967: 233) nas v sodobnih mednarodnih odnosih<sup>92</sup> zanima učinek osebnih, ravno tako kakor institucionalnih, kulturnih, družbenih in gospodarskih dejavnikov na izvajanje politike<sup>93</sup>. Preučevanje psihološkega okolja<sup>94</sup> zunanjepolitičnih voditeljev zajema preučevanje sistema prepričanj ter načina, kako predstave drugih ljudi, držav, voditeljev in situacij učinkujejo na njihove odločitve in ravnanje. Russett in Starr (1996) ugotavljata, da psihološko okolje omejuje izbiro možnosti prav tako kot druga okolja. Predpostavljati moramo, da zunanjo politiko ustvarjajo in izvajajo ljudje. Če vladna struktura in procesi oblikovanja politike omogočajo posamezniku<sup>95</sup>, da vpliva na zunanjo politiko, lahko le ti<sup>96</sup> močno vplivajo na zunanjepolitični proces<sup>97</sup> svoje države.

Naslednja slika prikazuje, kako je narava situacije povezana z odločevalcem, njegovimi osebnimi značilnostmi ter njegovim položajem v vladnem zunanjepolitičnem aparatu.

---

<sup>91</sup> Dedič kraljestva izgublja kraljestvo, ko prelomi zakone in odpravlja stare šege in navade.

<sup>92</sup> V sodobnih mednarodnih odnosih je malo držav, ki bi jim vladala tiranija, imamo pa recimo na drugi strani voditelje držav, ki imajo zelo pomembno vlogo pri odločanju v zunanji in notranji politiki držav.

<sup>93</sup> Med vire avtorja štejeta systemske vire, družbene vire, vladne vire in na koncu posebne osebne vire.

<sup>94</sup> Zdaj se preučuje bolj osebne značilnosti voditeljev in pomembnih posameznikov.

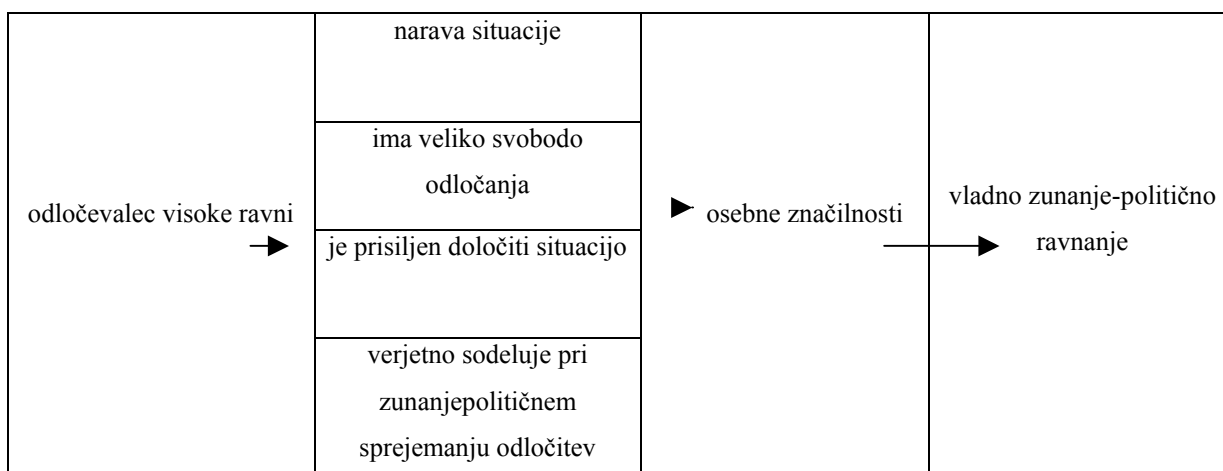
<sup>95</sup> Posameznikove osebne značilnosti so sestavljene iz vrednot, osebnosti, političnega sloga, intelekta in preteklih izkušenj.

<sup>96</sup> Predsedniki, državni sekretarji, ministrski predsedniki, zunanji ministri, revolucionarni voditelji in diktatorji.

<sup>97</sup> Po Petrič (1998), je »nacionalni interes zvezda vodnica in stalnica zunanje politike«.



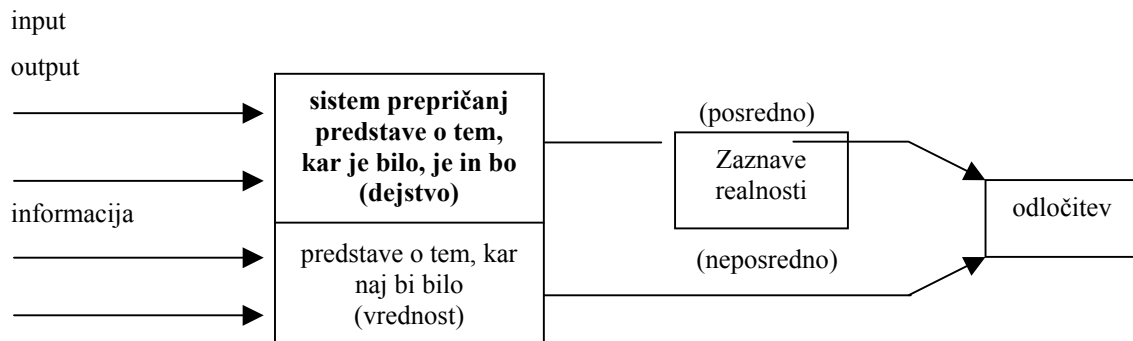
To so pogoji, pod katerimi pričakujemo, da bodo individualni dejavniki učinkovali na zunanje-politično ravnanje.



Slika 3: Individualni vpliv na zunanjo politiko

(Vir: Russett, Starr (Margaret G. Hermann, *Effects of Personal Characteristics of Political Leaders on Foreign policy*, v Maurice East et al., ur., *why Nations Act: Theoretical Perspectives for Comparative Foreign Policy Studies* (Sage Focus Editions, 2. zv.) copyright 1978, str.54, z dovoljenjem izdajatelja, Sage Publications, Inc. (Beverly Hills/ London)).

Pri zunanje-političnih delovalcih imamo zelo velik problem dostopa kako priti do njih, medtem ko so vgrajeni v razsežno in prekrivajočo se vladno strukturo moderne države. Po Russettu in Starru (1996), psihološko ali psihozgodovinsko preučevanje posameznikov terja domišljijo in programe ustvarjalnega raziskovanja. Intervjuji z osebami so najučinkovitejši, včasih lahko dosežemo dostop z analizo vsebine, sistematično študijo izjav nekega posameznika. Obstaja pa še veliko umetnih metod. Prej ko za zunanje-političnega odločevalca obstaja neka situacija, nastopijo po Russettu in Starru (1996), 3 stvari: spodbuda iz okolja, zaznava spodbude, v kateri posameznik selekcionira in organizira informacije o svetu in na koncu interpretacija znane spodbude. Zaznava in interpretacija sta močno odvisni od predstav, ki že obstajajo v mislih posameznega odločevalca. Odločevalci so nagnjeni k psihološkim procesom, ki učinkujejo na zaznavo- obrambni mehanizem, racionalizacija, nadomeščanje, potlačenje, ...



Slika 4: Razmerje med sistemom prepričanj in zunanjepolitičnim sprejemanjem odločitev  
(Vir: Russett, Starr (Ole Holsti, *The Belief System and National Images: A Case Study*, *Journal of Conflict Resolution* 6 (1962), 245. Z dovoljenjem izdajatelja, Sage Publications, Inc.))

Pri odprti predstavi vključi nove informacije ali prirejene informacije v obstoječe predstave in jih spremeni, tako da ustrezajo realnosti. Sistem prepričanj je sistem, ki ga ima vsak posameznik. Interpretacija informacij je odvisna od sistema prepričanj in predstav posameznega odločevalca.

To, da vidimo druge kot nasprotnike ali sovražnike, predstavlja psihološki proces, ki je v središču mednarodnih odnosov<sup>98</sup>. Ko se to enkrat zgodi, privzame nasprotnik, označen za sovražnika, določene značilnosti, mi pa potem ravnamo z njim na določene načine. To, da vidimo druge kot sovražnike, predstavlja močan vpliv na zaznave in ravnanje voditeljev držav. Če imate sovražnika, vam to omogoča zadovoljstvo, ko spoznate svojo moralno večvrednost, svoj cilj in to, da ste potrebni za svoj cilj, da se uprete nasprotniku in ga premagate. Prav tako vam je na voljo zadovoljstvo, da lahko sovražite in ubijate, ne da bi vas zato bremenila vest. Če imate sovražnika, lahko vidite svet z jasno začrtanim razlikovanjem dobrega in zlega in brez bojazni. Grdi »oni« pomagajo določiti »nas« ( Russett in Starr 1996 : 393, 394).

<sup>98</sup> Kot primer lahko vidimo tudi politiko ZDA do držav bližnjega vzhoda, v zgodovini pa so taki primeri v situaciji Sovjetske zveze in Amerike po drugi svetovni vojni, arabsko - izraelski konflikt, hladna vojna, Severna Irka, ipd.

Obstaja veliko psiholoških, psihoanalitičnih in osebnostnih študij o posameznih odločevalcih in voditeljev na osnovi njihovih osebnostnih značilnosti, npr. Woodrow Wilson<sup>99</sup>.

Študije o Hitlerju in Stalinu prav tako razkrivajo osebnostne motnje. Tako so analizirali tudi veliko drugih svetovnih voditeljev, vsi so zagovarjali trditev, da obstaja prenos zasebnih motivov na javne cilje, drugačen način preučevanja zasebnih motivov in javnih ciljev je ta, da navežemo indikatorje različnih tipov osebnosti na obnašanje, ki je najverjetneje povezano s takšno osebnostjo. Te študije so po Russettu in Starru (1996) pokazale, da **čim večja je potreba po moči<sup>100</sup>, ki jo izraža neki odločevalec, tem večja bo težnja po napadalnosti njegove vlade, čim bolj kognitivno kompleksen je odločevalec, tem večja bo težnja po sodelovalnosti njegove vlade<sup>101</sup>.**

Na koncu, če gledamo na zunanjo politiko in zunanjepolitične odločitve po Russettu in Starru (1996), kot na proizvod človekovega ravnanja, ne moremo spregledati dejstva, da so **odločevalci fizična bitja, na katere vpliva njihova fiziologija in verjetno njihova genetska dediščina.** Tako da tudi fizično in mentalno zdravje učinkuje na zunanjo politiko in na proces sprejemanja odločitev. Veliko političnih voditeljev je starejših in zato dojemljivejših za napornost položaja.

### 3.2.3. AMERIŠKI PREDSEDNIK

Kot primer vladarja sem izbrala, kot sem že napisala, primer ameriškega predsednika, trenutno je to George Bush ml. Zakaj? Ker še vedno vidim vlogo držav ZDA kot svetovnega policaja, kot smo priča zadnjim svetovnim dogodkom. Najprej bom napisala nekaj splošnega o ameriški zunanji politiki, potem ameriškemu predsedniku na splošno, zatem primer trenutnega predsednika, na koncu pa bom izvedla primerjavo, in sicer po

---

<sup>99</sup> Do vprašanj, ki so vključevala moč nadzor nad drugimi, je bil nepripravljen sklepati kompromise, kar je izviralo iz njegovega otroštva in nenehnega tekmovanja z očetom.

<sup>100</sup> Sik Hung (1980) meni, da je moč individualne osebe latenten in razpoloženski konstrukt. Moč predpostavlja v vsakem posamezniku, čute, zaznavanje, obnašanje na določen način. Trije različna pojmovanja moči obstajajo: motivacijski konstrukt, kognitivni konstrukt in behavioristični konstrukt.

faktorjih stanja v družbi, od politične situacije, religije, države, moralnosti, vrline, ciljev in sredstev na primeru Machiavellijevega vladarja in Busha, na primeru njegovega obnašanja.

### 3.2.3.1. AMERIŠKA ZUNANJA POLITIKA

Po Petrič<sup>102</sup> (1994) so ZDA vojaško, ekonomsko in tehnološko prva država<sup>103</sup> na svetu. Nimajo le izjemnega vpliva na mednarodno dogajanje, po vsem planetu, ampak sta tudi njihova lastna varnost in gospodarski napredek bistveno odvisna, predvsem dolgoročno, od globalnih procesov<sup>104</sup> in odnosov. Ameriški interesi so izjemno kompleksni, tudi zaradi njenega položaja v mednarodni skupnosti in njene lastne družbene in ekonomske strukture. V ameriški družbi so prisotni najrazličnejši interesi, ki poskušajo vplivati na ameriško zunanjo politiko<sup>105</sup> oz. se vsiliti kot ameriški interes. Za ameriško zunanjo politiko verjetno bolj kot za katerokoli drugo državo velja, da je izraz notranjepolitičnih interesov in lobijev, ter najrazličnejših silnic, ki v raznih delih sveta vplivajo na interese Amerike ali na interese njenih delov. Pri opredeljevanju ameriške zunanje politike igrajo veliko vlogo tudi znanstveni in intelektualni centri, ter mediji. V Ameriki velikokrat prihaja do neskladij med deklariranimi zunanjepolitičnimi cilji in načeli, in dejansko zunanje politično prakso. Ta je velikokrat rezultat različnih interesov in pritiskov pred deklariranimi cilji in načeli. Kljub velikim intelektualnim potencialom in vsem službam je zunanja politika polna protislovij, zapleten in pogosto nasprotujoč proces usklajevanja širokega spleta interesov. Zato so ameriške zunanjepolitične odločitve in še bodo, polne pragmatizma. Seveda bodo odločitve dejansko odvisne od razmerja sil v Ameriki in v svetu. Petrič (1994) piše o posebnosti Amerike, tj. izolacionizmu, vendar pa dogodki v zadnjih letih trdijo ravno nasprotno, Amerika se vse pogosteje vpleta v svetovne konflikte. Čeprav to izjavo opravičuje naprej. »Vpliv izolacionističnih teženj seveda ni preprečeval, da so ZDA uporabile svojo vojaško in ekonomsko moč ter politični pritisk tudi zunaj ameriške celine vsakokrat, ko je šlo za

---

<sup>101</sup> Poudarila A. Volk.

<sup>102</sup> Ernest Petrič, bivši izr. prof. dr. na FDV, je po prepričanju realist, med drugim je bil vedno zagovornik pomena države.

<sup>103</sup> Zato je tudi deloma njihov predsednik primer vladarja v moji diplomski nalogi.

<sup>104</sup> Zato tudi toliko posredovanja ameriške politike v svetovne probleme in svetovne krize.

<sup>105</sup> Busha bom v diplomski nalogi predstavila ne toliko kot vladarja notranje ameriške politike kot zunanje ameriške politike.

jasno razvidne in ameriški javnosti razumljive ameriške interese<sup>106</sup>« (Petrič 1994: 81). V ameriški javnosti in opredeljevanju ameriških nacionalnih interesov je tako stalno prisotno protislovje med izolacionizmom in vlogo voditelja sveta.

Vloga ZDA se kaže in je pogosto utemeljena s potrebo in ambicijo, naj Amerika skrbi za širjenje demokracije, človekovih pravic in tržne ekonomije. To je ti. idealistični pogled<sup>107</sup> na mednarodne vloge v svetu skozi večstranske mehanizme, zlasti skozi OZN.

Pogosto se idealistični pristop pripisuje demokratom, realistični<sup>108</sup> pa republikancem. Prevladujoči **nastop ameriške zunanje politike** je tisti, kar se v teoretskih pristopih označuje kot »realizem«. V praksi to pomeni zagotavljanje konkretnih ameriških nacionalnih interesov<sup>109</sup>, varnostnih, političnih, gospodarskih. Ideološke postavke so bolj sredstvo, kot pa cilj same po sebi.

Za nacionalni interes se nasploh razume ohranjevanje stabilnosti v svetu, obvladovanje aktualnih in potencialnih konfliktov in preprečevanje njihove eskalacije. Amerika se bori za stabilnost v mednarodnih odnosih<sup>110</sup>. Največja nevarnost je proliferacija jedrskega orožja, med katerimi državami, ki bi bile potencialni ogrožajoči dejavnik, je tudi Irak.

Enako pomembna temeljna postavka oz. ameriški nacionalni interes, je po Petriču (1994) poleg varnosti tudi gospodarski napredek. Gospodarstvo je odvisno od

---

<sup>106</sup> Npr. ko je šlo v Puščavskem viharju 1.1991 za vitalne interese, za »vitalen« nacionalni ameriški interes. Ravno tako gre sedaj za vitalen interes v iraški krizi, medtem ko je bil napad zaradi povračilnih ukrepov Osami bin Ladnu bolj politične narave, poleg deloma seveda tudi interesov, ki jih ima Amerika v veliko bližnje vzhodnih državah.

<sup>107</sup> Idealistične so bile Wilsonove zunanje politike, Roosveltova pričakovanja o vlogi OZN in povojni ureditvi, niti Clintonove vizije o novi vlogi OZN se niso uresničile.

<sup>108</sup> Ravno zato je Bush dober primer novodobnega *vladarja*, saj je Machiavelli predhodnik realistov, zato je lahko primerjava bolj možna.

<sup>109</sup> V praksi ni nekega vnaprej opredeljenega »načrta«, vendar to ne pomeni, da ne moremo postaviti nekih temeljnih, dolgoročnih nacionalnih interesov. Eden takih je varnost. Gre za varnost v globalnih razsežnostih. Amerika ni ogrožena s strani kakega svetovnega tekmeca, vendar pa se za tiste regije, ki so za ZDA vitalnega pomena (npr. Bližnji vzhod) kot nacionalni interes razume, da je treba preprečiti, da bi v teh regijah vzpostavila hegemonijo kaka Ameriki sovražna regionalna sila, oziroma je potrebno preprečiti, da bi se te regije destabilizirale.

<sup>110</sup> Destabilizacija v svetu bi vodila v proliferacijo oboroževanja in jedrskega orožja, zavirala bi procese demokratizacije in uveljavljanja tržne ekonomije, omejevala bi svobodo trga, vodila bi lahko do konfliktov in sporov med akterji mednarodnih odnosov. Preprečevala bi, da bi se mednarodna skupnost bila z globalnimi problemi kot so droge, terorizem, kriminal, ipd..

dostopnosti svetovnih trgov<sup>111</sup> za ameriško blago in od mednarodne stabilnosti. Amerika<sup>112</sup> je tudi zagovornik odprtosti trgov.

Amerika si bo prizadevala za »partnerstvo« z Rusijo in širitev NATA. Stabilnost v Evropi, katere steber je za Ameriko prav NATO, je pomembna za stabilnost v svetu in za varnost v ZDA.

Azija je prav tako med strateškimi prednostmi ameriške zunanje politike. Srednji vzhod z energetskimi viri je prav tako vir ameriških varnostnih in ekonomskih interesov. V islamskem fundamentalizmu mnogi vidijo agresivno ideologijo, ki vodi v destabilizacijo in je pretnja ameriškim interesom.

Sredstva za uresničevanje ciljev zunanje ameriške politike še vedno slonijo na lastni ameriški vojaški, ekonomski, finančni in tehnološki moči, pa tudi sposobnost ameriške diplomacije, ki naj bi zagotavljala zavezništva in sodelovanje. Amerika je poklicana, kot najmočnejša država po razpadu bipolarnega sveta, da gleda ne le lastne interese, ampak univerzalne, obče človeške interese. Dolgoročna ameriška zunanja politika je po Petriču (1994) poklicana, da zaobjame v svoj okvir tudi univerzalno, idealizem torej po realističnem pogledu ni več izraz naivnosti in neizkušenosti, ampak nuja časa, če naj bo »novi mednarodni red« obdobje varnosti in svobode, razvoja in blagostanja, miru in strpnosti.

### 3.2.3.2. PREDSEDNIK ZDRUŽENIH DRŽAV AMERIKE

Diplomsko delo se osredotoča na Machiavellijevega *vladarja* in v nadaljevanju svetovnega voditelja, predsednika Georga Busha ml.. Vprašali se bomo predvsem koliko je njegova zunanja politika moralna, glede na to, da je Machiavelli vseskozi poudarjal cilje, sredstva, vrlino, srečo, moč, interese in vsekakor *moralnost* svojega

---

<sup>111</sup> Ekonomska varnost oz. ekonomska moč je razumljena kot tisto, kar bo v novem svetovnem razporedu odločilno. ZDA skušajo svojo ekonomsko pozicijo v svetu in v tekmi z glavnimi konkurenti (Japonsko, EU, Kitajsko) zavarovati poleg tega, da oživljajo lastno gospodarstvo, ampak da imajo ustrezno zunanjepolitično strategijo.

<sup>112</sup> Dolgoročno prizadevanje ZDA je torej prizadevanje za dostopnost, odprtost svetovnih trgov, prizadevanje za lastni kontinentalni trg.

*vladarja*. Na koncu bom na primerih skušala primerjati oba »*vladarja*« preko pojmov kot je *moral*<sup>113</sup>.

Po Mervin (1993) izgleda včasih predsednik ZDA kot vsemogočni voditelj, ki v celoti vodi politični sistem, na drugi strani pa ima izgled nemočnega velikana s tovorom prevelikih obveznosti in voden s celo vrsto pomembnih omejitev.

Ameriško predsedstvo je bilo ustanovljeno v **Ustavni konvenciji v Philadelphii**<sup>114</sup> poleti 1787. Prvotna Ustava<sup>115</sup> je zaživela pet let po podpisu **Deklaracije o neodvisnosti**. Členi<sup>116</sup> o konfederaciji so osnovali »prijateljsko ligo« med kolonijami, sedanjimi državami. Znotraj te unije so ohranile suverenost, svobodo in neodvisnost. Nacionalna vlada je imela le omejeno oblast.

Kasnejši **Virginjski načrt** in **načrt iz New Jersey** sta predstavljala obliko novega ustavnega ravnotežja. Virginjski načrt<sup>117</sup> je predvideval vsemogočno državno vlado. Pod načrtom iz New Jersey<sup>118</sup> pa bi države ostajale dokaj močne *vis-à-vis* centru.

Pisatelji Ustave v Philadelphii 1787 so poskušali uravnotežiti obliko vladanja, katera naj bi se na eni strani izogibala avtokratične tiranije in na drugi nebogljenosti demokracije. Najtežje je

bilo, po besedah guvernerja Morrisa (Mervin 1993: 21), uravnotežiti Ustavo. Bilo je potrebno podeliti predsedniku posebne pristojnosti, ki bi mu pripadale kot ustavne pravice. Na drugi strani so morali po njegovih besedah paziti, da se izognejo izvršilni tiraniji. Skoraj vse glavne predsednikove pristojnosti naj bi si delil s Kongresom<sup>119</sup>. V Ustavni konvenciji so bile glavne vloge, podeljene predsedniku; 1) **izvršna moč**, 2)

---

<sup>113</sup> Pri primerjavi bom uporabila predvsem realistično teorijo razmišljanja, čeprav se vedno ni za strinjati in predvsem ne v celoti ni vredna strinjanja.

<sup>114</sup> Petinpetdeset delegatov, ki so se zbrali v Philadelphii 1787-ega leta, so vključevali tudi nekaj znanih imen kot so bila George Washington, ki je bil prvi predsednik Združenih držav, potem pa tudi Benjamin Franklin, James Madison, Alexander Hamilton.

<sup>115</sup> Articles of Confederation (Členi o konfederaciji).

<sup>116</sup> Členi so zagotavljali šibko in omejeno unijo, s centralnimi institucijami, ki niso bile zadostne za potrebe na novo zaživele nacionalne države.

<sup>117</sup> Morala bi biti dvodomna vladna zakonodaja in enakovredni zastopniki držav v Kongresu. Vladna zakonodaja naj bi imela pomemben vpliv na sistem veta in bi izbirala državno sodstvo in izvršno oblast.

<sup>118</sup> Izvršilni del ne bi prevzel prevladujoče pozicije v državni vladi.

<sup>119</sup> Primarna naloga Kongresa je v zakonodajnem procesu, nadzorom nad porabo denarja in pravico potrditi ali zavrniti višjih izvršilnih imenovanj. Danes je predsednik glavni člen sodstvenega procesa, glavne sodne iniciative prihajajo od njega in malo sodstvenih sklepov prihaja brez njegove podpore.

**možnost vplivati na sodstvo, 3) del sodne moči, 4) moč voditi zunanjo politiko**<sup>120</sup>. Načrt iz New Jerseyja je dal predsedniku ZDA pravico **voditi vse vojne operacije**. Vojna moč je razdeljena med predsednikom in med Kongresom, ravno tako pa tudi pogajalske pogodbe s tujimi močmi.

### 3.2.3.3. SEDANJI PREDSEDNIK GEORGE BUSH ML. IN AMERIŠKA ZUNANJA POLITIKA

*»Ko sem še prihajal, je bil ta svet nevaren, toda natanko smo vedeli, kdo so oni. Na eni strani smo bili mi, na drugi strani pa so bili oni. In bilo je jasno, kdo so oni. Danes ni več čisto jasno, kdo so oni, toda vemo, da so tam.«*

Marcel Štefanič Jr. po George Bush mlajši

Leta 2000 so ZDA izvolile po težkem dvoboju med predsedniškima kandidata, Al Gorom in Georgem Bushem ml.<sup>121</sup>, slednjega republikanskega kandidata. Če želimo analizirati predsednika po analizah individualnih vplivov na zunanjo politiko po Russettu in Starru (1996), bi lahko rekli, da je nanj zagotovo vplival oče George Bush starejši<sup>122</sup>. Če bi analizirali od sistem vrednot do obrambnih mehanizmov, itd., bi zagotovo možno potegnili vzporednice, vendar pa to tu ni moj namen. Bolj me zanima Bush kot osebnost, ki naj bi vplivala na svetovne odločitve, zakaj in v čem je podobna zloglasnemu *vladarju* iz Machiavellija?

---

<sup>120</sup> Poveljnik v vodstveni klavzuli in klavzuli o sklepanju pogodb. V ustavnih pristojnostih med predsednikom in Kongresom v zunanji politiki so v podpisovanju pogodb, vojna moč, moč razpolage s sredstvi, tuja pomoč in zunanja trgovina.

<sup>121</sup> V dokumentih internetnih strani Bele hiše je George W. Bush 43. ameriški predsednik, ki je kot predsednik začel delati 20. januarja 2001, po tem ko je bil 6 let guverner države Texasa, kjer si je pridobil ugled gorečega konzervativca in je oblikoval politiko na omejenem vladanju, osebni odgovornosti, močnih vezeh in lokalni avtoriteti. Rodil se je 6. julija v Connecticutu in odrasel v Midlandu in Houstonu v Texasu. Leta 1975 je magistriral na Business Administration na Harvard Business School. Po magisteriju se je preselil v Midland in začel kariero v energetskega poslu. Bil je vodilni sodelavec Texaških udarnih čet za posebne naloge, dokler ga niso izvolili za štiri letni termin 1994 leta za texaškega Guvernerja in potem ponovno 1998 leta. Potem, ko je bil izvoljen 2000 leta je v svoj načrt zapisal, da bo izboljšal javne šole, povečal je plače in dobiček ameriški vojski in se zavzemal za državljane, ki niso le subjekti, ampak aktivni udeleženci v ameriški politiki. Poročen je z Lauro Bush, bivšo učiteljico in ima z njo dve hčerki dvojčici (<http://www.whitehouse.gov/president/gwbbio.html> (20.05.2003)).

<sup>122</sup> Po Mervinu (1993) je Bushu st. manjkalo ostrih odločitev in strogih verovanj. Obtožil ga je tega, da je bil brez vizije, bil je slab v komuniciranju in nesposoben govornik pred televizijskimi kamerami. Podobnih pripomb je deležen tudi njegov sin.



To bom storila tako, da bom na podlagi njegovih dejanj poskusila najti v njem svetovnega *vladarja*. To bom storila s pomočjo primera vojne v Perzijskem zalivu, ki se seveda nanaša na ameriško zunanjo politiko, oz. nanj kot pomembnega akterja v ameriški zunanji politiki, saj ima po Ustavni konvenciji moč vplivati na zunanjo politiko.

Po Oppenheimu<sup>123</sup> (1998) so ZDA sprejele in igrajo vlogo države na vrhu svetovne piramide. Skupaj z zavezniki so vojaško posredovale v Perzijskem zalivu, v Bosni in Hercegovini, Kosovu, sedaj v Iraku, itd.. Diplomatsko, politično, vojaško in gospodarsko so prisotne na vseh kriznih področjih sveta. Avtor se je ukvarjal z vprašanjem *morale* teh ameriških dejanj, povezano je tudi z vprašanjem *morale* predsednika in predsednikove morale, tako to velja za prejšnje kot za sedanjega predsednika. ZDA so brez oklevanja kaznovale Irak in posredovale v Perzijskem zalivu, saj je bil ogrožen ameriški in zahodni nacionalni interes. Kot izhodiščni razmislek moramo iskati, če gledamo *moralo*. Po Simoniti (1998) je politikom najvišja zapoved uveljavljanje in zaščita nacionalnega interesa, če ravnajo nasprotno, so nemoralni. Tak pristop se ujema seveda z Machiavellijem, očetom vseh realistov, ta pa nikakor ni bil nemoralen ali amoralen, le koncept »zdravja države«<sup>124</sup> ima osrednje mesto v njegovi etiki<sup>125</sup>. Kot začetek razmišljanja moramo vzeti egoizem človeka, anarhijo<sup>126</sup> v mednarodnih odnosih in interesu, definiranem kot moč, tako definiramo tudi vprašanje etike in morale.

---

<sup>123</sup> Po Simoniti (1998) je Oppenheimovo izhodišče anarhičnost kot naravno stanje v mednarodnih odnosih. Spada med predstavnike realistične šole v mednarodnih odnosih. Konfrontira moralna načela s konkretnimi cilji zunanje politike in dokazuje, da se morajo prvi podrežati drugim, ne samo v vsakodnevnici, ampak še posebno, ko gre za klasične vojne ali hipotetične grožnje jedrske vojne.

<sup>124</sup> »Zdravje države« je za Machiavellija najvišja moralna zapoved, zato je logično, da »državni razlog« zahteva, da je za blaginjo (obstoj in napredek) države mogoče uporabiti katerokoli sredstvo, ki to blaginjo zagotavlja.

<sup>125</sup> Nikolić (Stres (2002)) opisuje *moralo*, ko se vprašamo kaj moram narediti, kaj je prav in kaj je moja dolžnost? *Moralo* lahko opredelimo kot določeno in konkretno vsoto pravil in norm človekovega ravnanja. Ta pravila veljajo za brezpogojno obvezna in obče veljavna. V vsakdanjem jeziku pogosto imenujemo moralno tudi *etika*. Izraz *etika* pa označuje tisto bolj izvorno človekovo moralno zavest, da ni vseeno, kako živimo in delamo. To je najsplošnejša zavest, da dolžnosti in obveznosti so. Ker se tega zavedamo, imamo etično držo. Etika govori o tem, kaj *naj bi bilo, kar bi moralno biti*, ne pa o tem, kar dejansko je (Nikolić (Stres 1999: 19)).

<sup>126</sup> Anarhija ne pomeni popolnega kaosa ali odsotnosti kakršne koli mednarodne ureditve. Anarhija pomeni predvsem neobstoj mednarodne politične oblasti, hierarhične mednarodne politične ureditve, v kateri bi bili odnosi nadrejenosti in podrejenosti ter oblasti formalno definirani (z zakoni, predpisi, ustavo) (Simoniti (Waltz 1979)).

Za realiste je politika dejavnost, katere namen je pridobivanje in uporaba moči. Vprašanje kopičenja in uporabe moči je in bo ostalo najaktualnejše vprašanje odnosov med državami. Čeprav je koncept nacionalnega interesa osrednji pri realistih, mu posamezniki pripisujejo različen pomen. Država pa je tista enota moči in tisti instrument, ki omogoča uresničitev večine političnih vrednot in ambicij v sodobnem svetu.

Simoniti (Schwazenberger 1951: 218) se sprašuje, ali je vprašanje mednarodne morale mogoče preprosto pojasniti. Ali so skupine v mednarodni družbi podvržene istim ali primerljivim moralnim načelom, ki veljajo tudi za odnose med posamezniki. Realističen odgovor je ne. Po Morgenthau (1995: 86) se politika profilira na osnovi zahtev in omejitev, ki jih narekuje predvsem nacionalni interes in ne morala. Naloga politikov je, da uresničujejo interes skupnosti, ki jo predstavljajo. Posledica tega je razlika med moralnimi načeli, ki veljajo med zasebnimi državljani, in moralnimi načeli, ki veljajo med javnimi osebnostmi. V tem smislu je za nekatere realiste politika amoralna-dejavnost brez moralne primesi. Drugi realisti menijo, da morajo biti politiki in institucije vsaj pogojno moralni.

Pri tem vprašanju, ali so ZDA moralne ali ne, si lahko postavimo vprašanje, ali vodijo oblikovalca zunanje politike skrb za nacionalni interes ali pa kakšni drugi cilji, ki s tem so ali niso združljivi?

#### 3.2.3.4. VOJNA ZDA

11. septembra, takoj po napadu na WTC in Pentagon, so predsednik Bush in njegovi oznanili, da gre za vojno<sup>127</sup> dejanje, da je Amerika v vojni in da je edini možni odgovor vojaška akcija. Vsi so vztrajali na tem, da je to vojna, čeprav ni bilo nikomur jasno, kaj se je sploh zgodilo, in čeprav nihče - niti Bela hiša, niti CIA, niti FBI, niti State Department - ni imel pojma, kaj se sploh dogaja. Ker jih je to, kar se je zgodilo, očitno presegalo, je čudno, da so takoj lansirali tako težak in kompleksen izraz, kot je vojna.

---

<sup>127</sup> Ustanovna listina OZN določa: »vsi člani naj se v svojih mednarodnih odnosih vzdržijo grožnje s silo ali uporabe sile, ki bi bila uperjena proti ozemeljski nedotakljivosti ali politični neodvisnosti katere koli države (UL, čl.2(4)), vendar potrjuje, »da nobena določba te ustanovne listine ne krati naravne pravice do individualne ali kolektivne samoobrambe v primeru oboroženega napada na člana OZN« (čl.51). Ali je Amerika je zagovarjala protiudarec na napad, da bi tudi uresničila lastne interese?

Beseda vojna so izrekli zato, da bi imeli čim bolj odvezane roke. Da bi dobili blank ček. Busheva administracija, kongres in vsi množični mediji so se takoj združili v napihovanju vojne atmosfere in patriotske retorike (Štefančič<sup>128</sup> 2001, 99).

Štefančič (2001) je naprej napisal, da je bilo to v bistvu darilo desnici. »Napad na WTC je prišel ravno ob pravem času. Busheva administracija je izgubljala podporo, ekonomska kriza se je poglobljala, borzni indeksi so vztrajno padali, brezposelnost se je naglo večala, na vidiku je bila masivna recesija, Amerika, ki se je utapljala v iluzijah »edine velesile«, je bila v vse večjem konfliktu z zaveznicami (zaradi sankcij proti Iraku, kjotskega protokola, protiraketnega ščita, ipd.)...napad na WTC je tako ponudil lepo priložnost za napihovanje patriotizma, za poenotenje, za nacionalni eskapizem. Vsi problemi so bili v trenutku pozabljeni: pred vrati je stal sovražnik, »barbar«. Še več, vsi ekonomski problemi, vse hujša brezposelnost, vse nižji borzni indeksi in vse bolj rdeče številke letalskih družb so bili na lepem le še posledica napada na WTC. Vojna proti terorizmu<sup>129</sup> je »naloga, ki nima konca«...Vojna bo povsod in nikjer! Ja, in posledice vojne bodo srhljive«. (Štefančič 2001, 104, 105).

Tu imamo razmišljanje o tem, kaj se je zgodilo, in kako je Amerika v tem videla napad na njihovo varnost in nacionalne interese. Po avtorjevem mnenju so Američani to potem uporabili kot opravičilo, da so napadli Afganistan, opravičilo, da je bila vojna proti terorizmu le pretveza za zategovanje demokracije. Bush je rekel »Kdor ni z nami, je proti nam«. Po napadu na WTC je 37 neokonzervativcev poslalo Bushu odprto pismo, v katerem so zahtevali, da takoj napade Irak - če ga ne bo, bo vojna z mednarodnim terorizmom vnaprej izgubljena. V Ameriki se je nato pojavil antraks. Glavni osumljenec je bil Irak. Antraks je delo »iraške zveze«. Bush je oznanil, da je napad na Ameriko napad na demokracijo, pluralizem in svobodo. In da bo Amerika te vrednote zaščitila. Ko je Bush najavil »vojno proti terorizmu«, je zgolj citiral to, kar je ob prihodu na

---

<sup>128</sup> Sama knjiga Marcela Štefančiča (Busheva Amerika od puča do vojne) je napisana kot refleksija na dogodke v ZDA, ki so se dogajali v letu 2000/2001. Napisana je v duhu proti Bushevske politike, vendar pa je zaznavna kritika na republikansko politiko, oz. Petrič je zapisal, da je to stranka, ki zastopa realistične poglede, zato sem izbrala odstavke iz knjige, ki jih bom vzela kot iztočnico.

<sup>129</sup> Terorizem je pojem, ki se v zadnjem času pogosto zasledi v časopisju, predvsem po napadu na WTC in Pentagon. Dejstvo je, da se res vedno več terorizma pojavlja v svetu, več o teh oblikah nasilja ne bi pisala, ker to ni relevantno za vsebino diplomatske naloge, ampak bi bile potrebna ena cela naloga, ki bi bila namenjena samo terorizmu, mene samo zanima, da se je terorizem pojavil in da je bil eden izmed vzvodov in vzrokov, ki so vplivali na obnašanje zunanje politike ZDA, predvsem v tistem realističnem smislu.

oblast rekel Ronald Reagan<sup>130</sup> - da bo vojna proti mednarodnemu terorizmu, tej »kugi« sodobnega časa, jedro ameriške zunanje politike (Štefančič 2001: 118, 119).

Po Bymanu (2001) je odstranitev Saddama<sup>131</sup> Husseina z oblasti v Iraku eden glavnih ciljev vlade ZDA, kar zadeva regije v Perzijskem zalivu. Od invazije naprej, avgusta leta 2001, so ZDA Saddama Husseina gledale kot na drugega Hitlerja: agresivnega, tveganega in megalomanskega. Politika ZDA proti Iraku vključuje sankcije, vojne inšpekcije, podpora iraški opoziciji. Inšpektorji so predvsem zaskrbljeni glede kemičnega orožja. Saddamova odstranitev bo rešila nekaj problemov, vendar pa ne vseh. Največje pozitivne spremembe bi po avtorjevem mnenju nastale s tem, da bi se spremenile iraške elite, ne da bi padla samo njegova politika. Amerika si torej prizadeva za mir na svetu, kot sem prej povedala, zaradi lastne in tudi s tem povezane svetovne varnosti, zato si prizadeva, da bi uničila sovražne režime na Perzijskem področju, poleg ostalih območij na svetu. Zato se včasih poslužuje tudi vojnih sredstev, ki niso podprte s strani ostalih držav na svetu. Gre mogoče za svojevrstno ameriško politiko, ki si res prizadeva samo za lastne cilje in koliko je njihova politika v tem primeru *moralna*, in s tem povezan »vladar« Bush, koliko je on *moralen* v smislu izvajanja in vodenja ameriške zunanje politike?

Tu si lahko postavimo vprašanje, ki si ga je postavil že Oppenheim (1998) , ali bi si zunanja politika morala prizadevati predvsem za obrambo ali širitev neke ideologije, prostega trga ali komunizma, nacionalne neodvisnosti ali verskega fundamentalizma? Ali je vojna sploh kdaj moralno upravičena? Ali neki cilj v zunanji politiki posvečuje kakršna koli sredstva, da naj bi bila najučinkovitejša? To je vprašanje, ki ga lahko postavimo v duhu Machiavellija, ali cilj opravičuje sredstva in ali je to moralno?

#### 3.2.4. SEDANJI MEDNARODNI ODNOSI- POLITIČNO, ZGODOVINSKO, DRUŽBENO , KULTURNO IN RELIGIOZNO

---

<sup>130</sup> Cook (v: Mcinturff, 2001) piše, da je Bush vzel Reagana kot model. Takrat je Bela hiša imela tri glavne cilje: znižati davke, zožiti nacionalno vojsko in kontrolirati inflacijo. Bush bi se moral naučiti od očeta, kako je pomembno ekonomsko vprašanje,...

<sup>131</sup> Saddam Hussein, glavni človek iraške politike, bi lahko tudi dobro predstavljal Machiavellijevega *vladarja*, predvsem v smislu tiranskega vladarja v absolutistični državi.

Če pogledamo naše obdobje 21. stoletja<sup>132</sup>, vidimo, da je zaznamovano z vojnami<sup>133</sup>, da nekatere države živimo v času tranzicije proti »demokraciji«, da si vsi nekako prizadevamo za mir v svetu, da živimo pod še vedno velikim vplivom ameriške politike<sup>134</sup>, čeprav smo v Evropi, da si prizadevamo za širitev Evropske unije... po koncu hladne vojne ne poznamo več delitev na vzhod in zahod, ampak na sever in jug, obstaja nekaj bogatih držav, na drugi strani pa tudi veliko revščine.

Nimamo več držav, ki so strogo absolutistične<sup>135</sup> v smislu Machiavellija, ampak poznamo v veliki meri demokratične republike, oz. nekatere države si strogo prizadevajo za nastanek takšne vrste ureditve.

Kultura je dokaj na visokem nivoju, nimamo mogoče tako slovitih imen, kot jih je poznala renesansa v Italiji in drugih evropskih državah, vendar lahko trdimo, da so umetniki bolj zavarovani s strani države, da imajo mogoče več finančnih sredstev kot so jih imeli, itd. Pesniki, pisatelji in novinarji imajo večjo svobodo govora, kot so jo imeli takrat. Po drugi sv. vojni ni bilo tako, vendar se je vse spremenilo v povezavi z demokratizacijo in ostalimi tokovi<sup>136</sup>.

Kar zadeva vojne, je nastalo veliko konvencij (Haaške, Ženevske,...), ki so zapovedale vojskovanje in prepovedovale druge načine bojevanja. Vse to se je dogajalo predvsem po drugi svetovni vojni. Nastalo je ogromno meddržavnih pogodb, ki urejajo mednarodne odnose, prišlo je do kodifikacije mednarodnega prava, veliko več se dela na zaščiti posameznika.

Svet vedno bolj postaja globalna vas, tako v smislu komunikacij kot ekonomskem smislu, nastalo je veliko transnacionalnih podjetij, ki si prizadevajo za čim večji dobiček in izkoriščajo svetovne vire na najbolj ekonomski in preudaren način. Tu je

---

<sup>132</sup> Tu bom naštel le nekaj sprememb, ki so nastale predvsem po vojnah, prvi, drugi in hladni vojni. Glavne spremembe in sodobne tendence, ki v primerjavi z Machiavellijevo Italijo in tedanjo Evropo, botrujejo svetu.

<sup>133</sup> Vojna po Petrič (1998) je neko naravno stanje življenja v mednarodni skupnosti. Je izraz spopada med različnimi plemeni, je izraz človekove narave, vzroki naj bi bili v borbi držav za pridobitev novih ozemelj, moči, bogastva. Je težnja po svobodi, neodvisnosti. Danes je po Ustanovni listini prepovedana, z izjemo samoobrambe, uveljavitve samoodločbe in v primeru humanitarnih intervencij.

<sup>134</sup> Njenim prizadevanjem in stremljenju, da bi postala svetovni hegemon.

<sup>135</sup> Razen recimo, kot sem prej omenila, obstajajo tudi tiranske in nedemokratične države kot je Irak pod vodstvom Saddama Husseina, ampak večinoma jih je le malo ostalo.

<sup>136</sup> Tu bi lahko omenila človekove pravice, ki jih v zgodovini ni bilo, zapisane so od Splošne deklaracije o človekovih pravicah od 1948-ega leta dalje.

povezano še eno svetovno pereče vprašanje in sicer varstvo okolja, glavni zagovorniki čistega in neonesnaženega okolja si prizadevajo, da bi tako tudi ostalo.

Religiozno je svet razdeljen na več verskih območij, prevladujoči veri sta rimokatoliška in islamski fundamentalizem. Nekateri krivijo te verske vzgibe za razne politične in druge izgrede, da zaradi tega prihaja tudi do vojn. To je dejansko res, če pogledamo na Bližnji vzhod v Izrael, na Severno Irski, Irak, itd. Vendar pa mislim, da vsaj v razvitejših državah religija, oz. institucionalno cerkev nima takšne vloge v oblikovanju politike, mogoče deloma v zastopanju interesov preko strank, lobijev, ipd. Vendar pa je cerkev ločena od države, kar v Machiavellijevi Italiji ni bila.

In na koncu, vloga posameznika v mednarodnih odnosih. Je velika in ni velika. Na eni strani imamo velika znana svetovna imena, ki oblikujejo svetovno politiko, med drugimi je to tudi George Bush ml., na drugi strani si države prizadevajo za enakost, svobodo in demokracijo, ter posamezniku ne dajejo velikega pomena, ampak se bolj omejujejo na celoten politični sistem in vlado v celoti. Vendar pa dejstvo je, da *vladarji* še vedno obstajajo. Ali so moralni? Bolj ali manj v primerjavi s tistimi renesančnimi?

#### **4. PRIMERJAVA MACCHIAVELLIJEVIH PREDSTAV NA ENI STRANI IN BUSHEVE ZUNANJE POLITIKE NA DRUGI**

Danes smo poleg vseh zgornjih sprememb, ki se razlikujejo s časom Machiavellija na žalost še vedno deležni vojn, ki so žal še vedno del našega vsakdana. Bush je po Hobbsovi (2003) v nesrečni vlogi Machiavellijevega *vladarja*. Po njenem mnenju je mnenje, da so Združeni Narodi zapustili svojo vlogo v vzdrževanju miru, rahlo pretirano.

Poleg tega, da je delna krivda pripisana Združenim Narodom<sup>137</sup> in delovanju Varnostnega sveta, je odgovorna tudi Busheva administracija. Predsednikovo mnenje poslušamo iz pred stoletji, to je, da *vladar* lahko deluje brez omejitev v imenu države. Ta njegova perspektiva bi po avtoričinem mnenju zelo zadovoljila Machiavellija. On je seveda znan po sloviti izjavi, »cilj opravičuje sredstva«, druga

---

<sup>137</sup> Združeni Narodi odsevajo odločitve Varnostnega sveta. Če ni kolektivne volje, potem Združeni narodi ne morejo delovati.

njegova izjava, ki bi veljala tudi za Busha je, da je »bolje, da se te bojijo, kot da te ljubijo«. Poleg tega pa je Bush opravičen, glede na to, da deluje v »imenu države«. »Pogajanja so bila za tiste, ki so bili šibki, ne za tiste, ki so bili močni, oni so »šli naprej««.

Bush je s svojimi zavezniki vzel ta svarila kot svoja. Oni so mišljenja, da so njihove akcije, oz. odločitve opravičene na vsakršen način. Če bi ZDA bile pametne, bi v svojih akcijah upoštevale tudi odločitve Združenih narodov, na ta način bi se v sodobnem svetu kazala volja vseh držav (ker ZN v bistvu predstavljajo mednarodno skupnost, kot so nas učili) in v tem primeru ne bi mogli postaviti Busha kot novodobnega svetovnega *vladarja*. Busheva administracija ne sme sloniti samo na svoji ideološki perspektivi, in mora v današnjem globaliziranem svetu upoštevati tudi druge države. Machiavellijev cilj je bil, da bi ga ponovno povabili v mesto, ampak ga niso. Avtorica zaključuje, da mogoče Busha tudi ne bodo po koncu vojne z Irakom.

Pa pogledjmo obnašanje Busheve politike, kjer lahko najdemo zgornje besede avtorice, ki primerja Bushev napad na Irak in posredno tudi njegovo politiko z obnašanjem Machiavellijevega vladarja, njegove *morale* in »ciljev, ki opravičuje sredstva«.

#### 4.1. BUSH BO BRANIL VARNOST AMERIČANOV<sup>138</sup>

STA je poročala, da je Bush v torkovem tradicionalnem govoru v Kongresu o položaju v državi zatrdil, da se vojna proti terorizmu nadaljuje in da ZDA v njej zmagujejo. Američanom je predstavil smernice notranje in zunanje politike v letošnjem letu. Najprej je seveda predstavil uspehe gospodarstva, potem pa je poudaril enotnost Američanov, ki je pomembna za vojno proti terorizmu. Formalne vojne ni napovedal, vendar je Bush svetu dal jasno vedeti, da razlogi obstajajo in naj se nanjo pripravijo. Amerika je po njegovem mnenju trdna država, ki bo častno uporabila svojo moč. Ameriška vojska je sporočila, da so v preteklem tednu mobilizirali še dodatnih 15.718 rezervistov.

---

<sup>138</sup> Po prejšnjem uvodu Marcela Štefančiča, ki kritizira ameriško politiko in ameriške avtorice Hobbsove preidem na pisanje primera Busha v vojni z Irakom. Naslov je iz poročila STA, dne 29.1.2003. Bush je zagotovil, »kadarkoli bo potrebno, bom branil svobodo in varnost Američanov«.

Po Alkalaju (2001) pa je »boj proti mednarodnemu terorizmu samo propaganda za zavajanje množic in Osama bin Laden<sup>139</sup> je po njegovem mnenju primeren povod, s tem ko je »odgovoren za napad na ZDA« za vojno s povsem drugačnimi cilji«.

Piše, da smo že navajeni, da so ZDA pripravljene sprožiti odkrito ali prikrito vojno zaradi nafte. To je strateška točka ZDA, ki jo skrbno branijo. Avtor piše o tem, da ameriške obveščevalne službe pred 11.septembrom niso ničesar vedele o načrtovanem napadu na New York in Washington, vendar so potem že nekaj ur po napadu iz predhodnega neznanja izluščili dokaze o krivdi Osame bin Ladena. Te so obljubili, da bodo pokazali Varnostnemu svetu v dokazilo, da bodo njihove vojaške operacije upravičen odgovor na napad iz Afganistana. Vendar so američani napad na Afganistan planirali z namenom, da zrušijo oblast talibanov in so ga načrtovali pred 11.septembrom, uresničili pa bi ga, tudi če napada na WTC in Pentagon ne bi bilo.

Alkalaj piše, da gre za nafto. Ocenjene zaloge nafte v območju, ki ga general Odom svetuje kot razširjeno »tretjo varnostno cono« ameriških strateških interesov, znaša 800 milijard sodčkov- če naredimo primerjavo, vse evropske in ameriške zaloge ne presegajo 160 milijard sodčkov. V tej coni je 65% vseh svetovnih zalog nafte. Bush izjavi: kdor ni z nami (se ne podredi vsem našim zahtevam), je proti nam (ga bomo bombardirali).

V članku Cerarja (2002) lahko zasledimo trhle temelje v razlogih za napad na Irak. ZDA in mednarodni inštitut so svetu poskušali dokazati, da lahko Irak v kratkem napravi atomsko bombo. A je tudi Mednarodna agencija za jedrsko energijo dvomila o iraški atomski bombi. Po avtorju je Bush namigoval na povezavo Iraka in Osame bin Ladna. To so bile njegove sanje, da bi napadel Irak. Šefi CIE so namreč povedali, da ne vidijo nobene povezave med najbolj iskanim teroristom in iraškim režimom. Prav povezava Bagdada in teroristov je bila eden glavnih argumentov za napad in odstavitev

---

<sup>139</sup> Ob koncu 70-ih let so se skrajne verske skupine- mudžahidi- v Afganistanu pričele upirati centralni socialistični oblasti v Kabulu. Savdski milijonar Osama bin Laden se je afganistanskim upornikom pridružil leta 1979. Z denarjem iz družinskega gradbenega podjetja je gverilcem kupoval humanitarno pomoč in orožje. Afganistan se je po osvoboditvi sovjetskih imperialistov zašel v državljansko vojno (1992-1998). Osama se je povezal s skupinami, ki so skušali zrušiti oblast Fahdov, zato je 1991 zapustil Savdsko Arabijo. 1994 mu je S. Arabija vzela državljanstvo, zato se je zatekel v Afganistan. Bin Laden je postal sovražnik Američanov. Dokler so bile v S. Arabiji ameriške sile, se ni mogel upreti proti Fahdom in je ostal izgnanec. Leta 1996 je izdal *fatvo*, ki je muslimane pozvala, da napadejo ameriške civiliste. Napadel je ameriški ambasadi v Keniji in Tanzaniji.



Saddama Husseina. Vodstvo CIE je povedalo, da ne morejo najti zveze med Irakom in namigi, da bi se nekateri člani Al Quaide skrivali in urili v Iraku. Zaradi tega je ameriški predsednik začel argumentirati napad z orožjem za masovno uničevanje namesto s terorizmom.

Mladina je 5.marca 2003 pisala, da je Powell, državni sekretar, dejal, da bodo ZDA<sup>140</sup> razorožile Saddama tudi brez druge resolucije VS. Tu se kažejo njihovi strateški interesi glede nafte. Ali je res potrebna vojna za uresničitev ameriških interesov?

#### 4.2. REALISTI O IRAKU

V članku Lieberja (2002) so realisti<sup>141</sup> nerealistični na primeru Iraka. Zagovorniki realistične teorije, pod vodstvom Mearsheimerja in Waltza, so zapisali, da Saddam Hussein ni sodeloval s teroristi Al Quaide. Nekateri zagovarjajo, da ne bi uporabil nuklearnega orožja, ker bi s tem škodoval tudi sebi. Vsi izhajajo, kot Tukidid, Hobbes, Morghentau, Waltz, Mearsheimer, na moči in tekmovalni naravi v mednarodnih odnosih. **Zagovarjajo pa vojno kot nujno v primeru ameriške nacionalne varnosti in drugih vitalnih interesov.** Kritizirajo optimistične misli o liberalnih institucijah in konstruktiviste. Waltz piše o strukturi mednarodne skupnosti, se države borijo za prevlado, kjer ni vrhovne vlade. V primerjavi s klasičnimi realisti (Morghentau), ki so pisali o državah, ki so se borile za moč in prevlado, je Waltz pisal le o preživetju. Mearsheimer piše o maksimiziranju ciljev, glede na to, da je to edini način preživetja v svetu. Strukturni realisti menijo glede Iraka, da je Saddam skuša preživeti kot vsi v mednarodni skupnosti, oz. boju v mednarodni skupnosti. Je akter racionalnega maksimiziranja ciljev. Realisti ne ocenjujejo individualnih akcij. Waltz je rekel, da teorija dinamike mednarodnega sistema ne opisuje interne politike posameznih držav.

#### 4.3. MACHIAVELLI- BUSH

---

<sup>140</sup> Če naštejemo države, ki so podpirale ZDA, so to po poročilih STA Velika Britanija, Španija, Bolgarija, Avstralija, proti pa Francija, Nemčija, Rusija in Sirija, ki najbolj odločno nasprotujejo vojni.

<sup>141</sup> Po Oppenheim (1998) je vojna za realiste tipičen, čeprav uničevalen instrument državnštva in nadaljevanje politike z drugimi sredstvi; »grožnja uporabe fizične sile (...) je bistven element politike« (Morghentau, 1954: 27), vojna pa je v mednarodnih odnosih samo uresničenje grožnje. V skrajni obliki: »vojna ni nič drugega kakor silovita uresničenje grožnje (Treitsche, 1914: 140). »Če se postavimo v

#### 4.3.1. VLADAR

Kaj bi lahko izvedli iz *vladarja* in aplicirali na Busha<sup>142</sup>, na izvajanje njegove politike? V obdobju Machiavellija je veljal v Evropi večji kaos, vrstili so se razni vdori barbarov v Machiavellijevo državo. Državi bi bil potreben dober vladar, da bi jo rešil pred napadi. V Bushevo Ameriko so vdrla »barbari«, teroristi in ga napadli. Dober vladar se mora znati braniti, zato potrebuje vojsko (*vladarju je potrebno, da zida na trdnih temeljih, sicer bo propadel. Poglavitni temelji so dobri zakoni in dobra vojska*). *Nobena vladavina, ki nima lastne vojske, ni varna*. Bush se je lotil oboroževanja dodatnih vojakov, da bi napadel Irak (kot sem napisala, je Bush napadel Irak z defenzivno izjavo, da so Iranci povezani s teroristi, da imajo jedrsko orožje, ki ogroža celi svet).

*Vladar, če se hoče obdržati, se mora naučiti, da je lahko tudi nedober. Ukrene naj tako, da bo zmagal in obdržal oblast, sredstva bodo zmeraj veljala kot častna in vsi jih bodo hvalili*. Bush ni vedno dober, ravno nasprotno, zna biti precej makjavelističen in s ciljem, da brani Ameriko, oz. se bori za njene interese<sup>143</sup>, ni v marsičem prav nič dober.

Po Nikolić (Casirer 1972: 155) se Machiavelli ukvarja z vprašanjem psiholoških značilnosti osnivalcev monarhije. Ne zanima ga, kakšne značilnosti bi moral imeti idealen vladar. Želi vedeti, katere značilnosti bi moral imeti vladar, da bi uspel v svetu, kakršen je. *Mora znati rabiti naravi lisice in leva - lev se ne ubrani zank, lisica pa se ne ubrani volkov. Lev je okruten, lisica je zvita*. Mislim, da je politika ZDA tako na trenutke okrutna kot zvita, recimo pri njenih posegih v Irak.

*Vladar se mora bore malo meniti za zarote, če mu je ljudstvo naklonjeno*. Mogoče bi ga morala bolj zanimati tudi njegova opozicija in ljudske demonstracije, ki se po vsem svetu dogajajo s ciljem opozoriti na napačnost njegove politike. *Zato tudi vladar, ki ga je bolj strah ljudstva kakor tujcev, mora graditi trdnjave*. Za napad na WTC naj bi delovale trdnjave (obrambno varnostni mehanizmi države), vendar so baje odpovedali.

---

položaj državnika, ki meni, da je najvišji cilj ohranitev in kontinuiteta države, potem ni mogoče pobegniti pred diktatom nacionalnega interesa.« (Tucker, 1966: 50). Cf. 4.3.7. Morala.

<sup>142</sup> Sodobna uporabnost Machiavellijevih del na primeru Bush.

<sup>143</sup> Nikolić (Jackson in Sorensen 1999: 72) navaja, da sta najvišji politični vrednoti nacionalna svoboda in neodvisnost. Glavna odgovornost vladarjev pa je, da vedno iščejo priložnosti ter branijo interese države in tako zagotovijo njeno preživetje.

Danes pa je poleg ljudstva v državi tudi veliko tujcev, med drugimi tudi teroristov. Se pa »trdnjave« vsekakor gradijo.

*Izbira pomočnikov je izredno pomembna. To seveda danes ve vsak, ne samo Bush. Da je veliko ostalih akterjev, ki so pomembni sooblikovalci zunanje politike.*

Machiavelli je rekel; *vsí smo za približno polovico usode krivi sami.* Ocenjujem, da se tega stavka vsekakor drži. In to zelo, zato se velikokrat zazdeva, da je vzal v svoje roke kar usodo celega sveta, če mogoče že malce pretiravamo.

*Ko so vladarja postavljali po nasledstvu, so se dedíči kaj kmalu izrojevali glede na prednike.* Lahko ta stavek primerjamo z njegovim očetom. Nekateri avtorji so mnenja, da je George Bush ml. v primerjavi z njegovim očetom celo slabši. Meni osebno se zdi, da v politiki ni velikih razlik, mogoče pa je v samem javnem nastopanju, ki po mojem mnenju res mogoče daje takšen vtis.

*Za vodenje množice bodi človeški - kazen mora biti tako usmerjena, da se izogneš sovraštvu, kajti biti osovražen se ni nikoli dobro obneslo nobenemu vladarju.* Na tem mislim, da morajo še graditi. Predvsem v odgovoru Afganistanu kazen ni bila takšna, da bi v vseh očeh ostal neosovražen. Pri ameriškem ljudstvu pa je taka poteza seveda požela aplavz.

Nikolić (2002) je napisala, da je Machiavelli vladarju dajal nasvete. Potreben je en človek, da prevzame vajeti v svoje roke. Sicer je bil pri njem končni cilj, da bi se ustanovila skupna država, pa je pri Bushu v tem primeru nujen vladar, on sam, da bi zavladali interesi in strateški cilji ZDA. »Množica je nemočna brez glave«. V Ameriki je že sam politični sistem tako zasnovan, da se dajejo, kot sem prej napisala ogromna pooblastila.

#### 4.3.2. POLITIČNA SITUACIJA, GOSPODARSKA, DRUŽBENA, KULTURNA

Kot sem že omenila, se je precej stvari spremenilo<sup>144</sup>. Način vladanja, ureditev držav, sprememb na vseh področij, od umetniškega, do zaščite človekovih pravic, itd.. Ljudje

---

<sup>144</sup> Tu se ne bi preveč ustavljala, ker bi celotna tema zahtevala precej več pozornosti, moj namen je samo poudariti razlike v času, vendar pa to ne pomeni razlik v obnašanju vladarja, le v drugačnih okoliščinah.

imajo precej več pravic, kot so jih imeli v njegovih časih. Poleg tega, če primerjamo tehnična sredstva, gospodarsko stanje, blaginjo, vidimo, da ima *vladar* precej več sredstev, da uresniči svoje cilje. *Vladar* Bush živi sicer v drugem času, vendar so njegove akcije, značaj in obnašanje precej podobni kot bi se nahajal v Machiavellijevih časih<sup>145</sup>.

#### 4.3.3. RELIGIJA

Po Nikolić (2002) je Machiavelli grajal cerkev, da drži državo razdeljeno. Bil je nasprotnik cerkve in ne religije. Ta pa je postala del orodja v rokah političnih upravljalcev. Bila je močno orožje v političnih bojih. Papeži so bili politično prešibki, da bi združili Italijo. Pri italijanskem narodu je bila vera, predstavljena s katoliško cerkvijo, največja ovira italijanskemu združenju. V glavnem je imel negativno mišljenje o cerkvi<sup>146</sup> kot instituciji. Po protireformaciji in naslednjim zgodovinskim odgovorom danes težav z vmešavanjem cerkve neposredno, razen redkih izjemnih primerov, tudi v naši državi, nimamo. Bolj gre za boj dveh ideologij, ki se neposredno ne kaže, vendar pa obstaja in je vsekakor prisoten. Na eni strani imamo katoliško in protestantsko religiozno usmeritev, na drugi pa islam. Vendar na primeru Bush-a religije ne bi uporabila kot neposredni dejavnik, a ne obstaja zagotovilo, ker se vendarle Amerika bojuje z muslimansko usmerjenimi državami, vendar pa ne morem reči, da je Bush napadel Irak zaradi mržnje proti muslimanom. Res pa je, da so npr. teroristi pod močnim vplivom njihove ideologije, ki narekuje njihova obnašanja, s tem pa odgovore ZDA.

#### 4.3.4. DRŽAVA

V ZDA še vedno govorimo o realistični državi<sup>147</sup> (v primerjavi za Machiavellijevo<sup>148</sup>), še posebno, ker vlada trenutno republikanski režim, ki je bolj realistično usmerjen. Kot

---

<sup>145</sup> Za primer *cf.* 4.3.1. *Vladar*.

<sup>146</sup> Glede na nesposobnost Cerkve je smatral, da je bolje, da se ne vpleta v državne zadeve.

<sup>147</sup> *Cf.* 4.3.7. Moralnost.

Že Morghentau (1995) je zapisal, da mora vsaka država pri sprejemanju političnih odločitev postaviti nacionalne interese pred splošne in abstraktne moralne principe. V mednarodnih interesih je potrebno izhajati iz borbe za moč zaradi uresničevanja nacionalnega interesa v obnašanju držav v medsebojnih odnosih. V tem delu ne primerjam držav Italije z državami Evropske Unije, ampak državo v smislu Busheve zunanje politike. Pisala sem že o ameriški zunanji politiki in zaščito njenih interesov. Bush in njegova politika, na kratko, že s tem, ko povzroča toliko samoinicijativnih akcij<sup>149</sup> in se obnaša rahlo samozadostno brez poslušanja Združenim narodom, ipd., lahko zaključimo z razmišljanjem o vsekakršni enotnosti države, ki bo tako bolj uspešna, kot je rekel Bush in njegovim stavkom »Kdor ni z nami, je proti nam«, tu ne le zagovarja ideje o državi, ampak so vmes zaznavni močni nacionalni interesi.

#### 4.3.5. VRLINA (VIRTÙ) IN SREČA (FORTUNA)

Hung (1980) piše, da je uporaba moči večšina, umetnost, dosežek, ki je omejen samo s kreativnostjo osebe, ki jo uporablja. Kreativnost je del kvalitete, ki jo imenujemo *vrlina*<sup>150</sup>. Ta pomeni moč karakterja, modrost in delovanje. Po Machiavelliju je ključna v konceptu politične svobode ideja o *vrlini*. Nikolić (Oldfield (2002)) našteva tri vrste sredstev, ki pripomorejo k temu, da je vedenje državljanov v skladu z državljanskimi cilji. Prvi je »mehanizem nevidne roke«. Ta zagotavlja, da vsako zasledovanje privatnih interesov in ambicij vodi do javnega dobra. Drugo, da imamo človeka z veliko *virtù*, ki bo ali spodbudil državljanke, da mu sledijo, ali pa bo s svojim zgledom vplival na njih, da jih bo sram delovati v nasprotju z javnim dobrim. Na koncu, znotraj verske in vojaške discipline, prevladujejo zakonitosti, ki širijo patriotizem in skrb za državljanske cilje v miru in vojni. V primeru Bush, osebno ne zaznavam velikih *vrlin*, vsekakor pa jih v očeh njegovih državljanov vsekakor ima, od zasledovanju svojih ciljev, borbi za varnost ZDA, in še bi lahko naštevali. Po Machiavelijevih zapisih bi lahko rekli, da ima moč karakterja - moč je namreč pomembna. Poleg tega spodbuja državljanke, da mu

---

<sup>148</sup> V *Razmišljanjih* je govoril v prid republiki, v *Vladarju* pa v prid monarhiji, vendar pa v obeh primerih gre za *državo*.

<sup>149</sup> Posluževanje njegovih akcij in sredstev v vojnah, ki niso podprte s strani drugih držav.

<sup>150</sup> Po Nikolić (Skinner 1978: 88-89) je prvo in bistveno, kar so humanisti naredili to, da so razbili serijo sklepov, ki izhajajo iz Ciceronovega koncepta *virtù*; prvo, da je možno za človeka, da doseže to najvišjo odličnost, naslednje, da je za dosego tega cilja bistvena pravilna vzgoja, in končno, da naj bi bilo bistvo takšne vzgoje pouk retorike in antične filozofije. Florentinski humanisti iz zgodnjega 15. stoletja so zagovarjali enotnost teorije in prakse. Torej ni dovolj samo razlagati *vrlino*, ampak je potrebno vzbuditi željo po delovanju z *vrlino*.

sledijo in jih na to poziva v svojih govorih. Tako da je zaznavna pri njegovi osebnosti nekakšna *virtù*. Kot sem napisala, če pogledamo sliko 3, kjer vidimo, da so osebne značilnosti, svoboda odločanja, prisila odločitve, pomembni pri individualnem vplivu na zunanjo politiko, tako je tukaj nekakšna vrsta tega tudi *virtù*.

Kot sem že omenila v delu *Vladarja*, so dogodki vodeni s strani sreče, usode, ki je neizogiben del političnega življenja. Vendar pa je Machiavelli zapisal, *da je usoda kot ženska, raje ima mlade može, ker so manj obzirno spoštljivi, pa bolj vroče krvi in napadalni in ji bolj drzno ukazujejo. Fortuna je ženska, cilj je, da jo človek tepe in trdo prime*. V primeru Busha, lahko govorimo o »prevzemu usode v lastne roke«, na kar kažejo tudi njegova dejanja.

#### 4.3.6. CILJI IN SREDSTVA

»Cilj opravičuje sredstva« - tedaj in zdaj. Če imamo državne interese, ki se jih mora uresničiti, so ameriški realisti glede vojne v Iraku izjavili, da zagovajajo vojno kot nujno v primeru ameriške nacionalne varnosti in drugih vitalnih interesov. Ravno tako se ravna Bush. Kot bi rekla Hobbsova, je Bush v nesrečni vlogi *vladarja*. Predsednikovo mnenje je poslušno mnenju izpred stoletji, da *vladar* lahko deluje brez omejitev v imenu države. Cilji namreč opravičujejo vsa sredstva, le teh ima pa Bush na razpolago dosti več, kot so jih imeli Machiavellijevi *vladarji*, tako idejnih kot tehničnih sredstev.

#### 4.3.7. MORALA

In na koncu seveda glavna *moral*a ameriške zunanje politike. Nikolić (2002) Machiavellijevim delom pripisuje (po Gramsci) veličino zaradi razlikovanja med politiko in moralo. Poudarja pesimističen pogled na človeka. Ločevanje med dobrim in zlim je vseskozi naglašeno. Politična moralnost se razlikuje od osebne morale. Vsakdo ve, kaj je dobro, in tudi Machiavelli to ve. **Machiavellija pa teren morale ne zanima. Zanima ga teren politike**<sup>151</sup>. Zanima ga, kateri vladarji in kako so naredili in lahko naredijo velike stvari, ne pa kakšen mora biti vladar, da bi ustrezal morali. Zato meni, da so pri politikih vredni ne njihovi zločini, temveč njihove napake (Lukšič 1997: 200).

---

<sup>151</sup> Po Sansone (1986) se politične vrline velikokrat ne ujemajo z moralnimi.

Po Oppenheim (1998) nacionalni interes<sup>152</sup> vključuje skupne socialne cilje, za katere si država prizadeva s svojo zunanjo politiko: ozemeljska celovitost, vojaška varnost in gospodarska blaginja. Realisti utemeljujejo, da se je potrebno **zaradi nacionalnega interesa odreči moralnim pomislekom**. Vojna je resnična in večna moralna dilema. Dilema vojne je prisotna tudi v vseh drugih šolah o morali in politiki. Realizem se razlikuje predvsem po rešitvi problema. Kadar ni mogoče uskladiti državne nujnosti z moralnimi zahtevami po pravičnosti, realisti pravijo, da morajo politiki izbrati nepravičnost, četudi to vodi v vojno. Tudi intervencija je več in časten državniški instrument.

Če vse to povežemo, Busheva vojna torej ni individualno nemoralna, ampak deluje v nacionalnem interesu ameriške zunanje politike. Po realističnem mnenju je vojna *moralna*, če gre v smislu varovanja interesov, in tudi Bush je v tem primeru *moralen vladar*. Njegov *cilj* opravičuje *sredstva*, če navežemo *moralo* na prejšnje poglavje.

Oppenheim (1998) nadaljuje, da **državni delovalci v vlogi oblikovalcev zunanje politike** delujejo racionalno, da uresničujejo nacionalni interes kot svoj bistveni cilj. Do kakšne mere so njihove odločitve *moralno* pravilne? Pisci izjavljajo, da bi morala *moralna* voditi odnose med državami, to pa ne pomeni, da bi morala voditi državnike, tudi kadar je v nasprotju z nacionalnim interesom. Vlade se pogostokrat sklicujejo na *moralo* kot pretvezo za politiko, za katero sodijo, da je v nacionalnem interesu.

## 5. ZAKLJUČEK- SKLEP

V diplomskem delu sem poskušala zajeti dve sodobni »dogajanji« v mednarodnih odnosih, tj. integracije Evropske unije in Busheve zunanje politike. Poskušala sem ju

---

<sup>152</sup> Nacionalni interes je praktično nujen cilj, ker ni nobene naddržavne oblasti v mednarodni skupnosti, so nacionalne države v podobnem položaju kakor bančni blagajnik brez policijske zaščite, ki mu grozi ropar (Oppenheim 1998: 75).

primerjati z predstavami Machiavellija, očeta vseh realistov. Pogled je tudi precej realističen, ker ne pišem o tem, kaj naj bi bilo, oz. bi moralo biti, ampak večinoma kaj se dogaja in ocenjujem ter primerjam stanje s preteklostjo.

Machiavellistične predstave lahko apliciramo na sodobne mednarodne odnose, oz. teorije mednarodnih odnosov, ker še vedno izhajamo iz realističnega, pesimističnega pogleda na svet. Človek se bori za moč, prevlado in zaščito lastnih interesov, tudi osebno. Vemo namreč, da človek deluje po osebnih prepričanjih in osebnih zaznavanjih, to dokazujejo analize Russetta in Starra (1996). Človek pa je bitje, ki ga zanima moč in prevlada. Človekova narava je po Morghentau (1995), ena bistvenih nespremenljivk ali vsaj ni lahko spremenljiva. Tu se poraja vprašanje *morale*, tako v Machiavelliju, kot v sodobnih mednarodnih dogajanjih, na primeru Iraške vojne. Ali je vojna upravičena, *moralna*? Realisti trdijo, da se morajo državniki za varnost lastne države često odločiti za politične akcije, ki so v nasprotju s pravnimi in *moralnimi* pravili civilizirane države. Nacionalni interesi so pred splošnimi in abstraktnimi moralnimi principi. Če torej Bush deluje z nacionalnimi interesi, je njegova vojna za interese Amerike upravičena, oz. tudi za svetovni mir in varnost. Z Machiavellijevo realistično mislijo lahko utemeljimo primer Busheve zunanje politike za realistično obnašanje za svojo državo, tj. močan vladar lahko uporabi vsa sredstva, da zaščiti in ohrani moč države. Uporaba moči je *vrlina*, v kateri se kaže talent, umetnost in dosežek kreativne osebe. Moralnost je torej lastnost dobrih vladarjev, slednjo pa ne moremo pripisati Bushu. Po Hobbsovi (2003) je Bush vsekakor primerljiv z Machiavellijevim vladarjem, ki ima značilnosti absolutnega delovanja v imenu države, v smislu, da njegovi »cilji opravičujejo sredstva«, pod sloganom »bolje, da se te bojijo, kot da te ljubijo«. Morala in politika sta še vedno ločeni. Machiavelli bi bil presrečen, če bi videl, da so njegovi nauki veljavni skoraj 500 letih po njegovi smrti. Njegova želja je namreč bila, da bi bilo njegovo znanje še kdaj uporabljeno v prihodnosti. Bush ga je uslišal.

Če pogledamo nadaljnje pojme, ki so pomembni v njegovi zgodovini, kot je morala, vrlina, sreča, religija, vojska, se njihov pomen v istem pomenu besede, izjema je religija zaradi zgodovinskih dogodkov, ki so Cerkvi vzeli pomembnost, ni veliko spremenil. Tudi teorije realistov, ki izhajajo iz avtorjev, kot so Hobbes in Machiavelli, se v mnogočem ne razlikujejo od tedanjih predstav. Človek je še vedno človek, pomen države pa ni upadel, navkljub globalizaciji in integracijam.



Vendar pa, kar zadeva združevanje Evropske unije in Machiavellijeve države na splošno, ter združevanjem majhnih italijanskih mest v eno državo, vidimo pri njem nekaj, kar gre nad sodobnimi pluralističnimi teorijami, ki so najbližje realistični. Vse zagovarjajo medvladno državno ureditev, kjer se države ne odpovedo velikim pristojnostim in svoji suverenosti. Machiavelli se tu približa že ideji nadnacionalnosti (če gledamo seveda dejstvo, da primerjamo združevanje držav v eno Italijo, ne same države Italije). To se kaže v institucionalnosti<sup>153</sup> vojske, z nastajanjem nekega »supraitalijanskega« sistema. Seveda so razlike v tem, da je bil Machiavelli izrazit domoljub, Evropska unija pa nastaja predvsem ne iz medsebojne ljubezni, ampak gledano realno, zaradi skupnih medsebojnih koristi. Defenzivno proti ofenzivno. Če bi v prihodnje evropske integracije vložili več ljubezni, se bo mogoče razvoj pospešil in tudi drugi cilji bodo lažje doseženi. Tukaj seveda ne govorim o nacionalni pripadnosti, ker Evropa po mojem mnenju ne bo nikoli dosegla stopnje, ki jo ima Amerika, in če bi se vprašali, kako to, da je Amerika na vrhu sveta, oz. je njena zunanja politika zelo pomemben oblikovalec svetovne politike, bi našli odgovor v več jezikih in narodih, Machiavelli pa je tu operiral samo z enim narodom, to je razlika. Poleg realista pa vseeno vidim v Machiavelliju zametek nečesa več, ki gre nad tem.

Država, po realistični teoriji, je po današnjih realistih še vedno najpomembnejša, po Machiavelliju je izenačena z vladarjem, je pa vsekakor najpomembnejši akter tudi pri evropskem združevanju. Kaj pa, če bi se pojavil v Evropi kdo, ki bi utelešal *vladarja*, kot je Bush, in če bi tega vladarja po Machiavellijevo poenotili v *državo*, ki jo izenačimo z Evropsko unijo? Naj s tem vprašanjem zaključim temo diplomskega dela, glede na to, da smo tudi Slovenci v prihodnosti del Evropske unije. Ali bi se dalo Machiavellijeve predstave uporabiti tudi čez 100, 200 let v drugačnih zgodovinskih razmerah, za katere še ne vemo, kakšen konec bodo dočakale?

## 6. LITERATURA (po abecednem redu):

- Arah, Metka (1995) Evropska unija. Vizija političnega združevanja. Ljubljana: Arah consulting.

---

<sup>153</sup> Kot vemo se nadnacionalnost Evropske unije, oz. politično združevanje, ki nadaljuje ekonomsko, najbolj konkretno kaže v utelešenju idej o združevanju oz. institucionalizaciji.

- Bennett (1995) International Organizations. Prentice- Hall International, Inc.
- Brinar, Irena (1991) "Politično sodelovanje in politično združevanje v Evropski skupnosti". Teorija in praksa (1/2) 115-118.
- Brinar, Irena (1989). Politične in pravne razsežnosti sodelovanja med SFRJ in EGS. Ljubljana: FSPN.
- Brinar, Irena (1999) " "Vzponi in padci" integracijskih procesov v EU". Časopis za kritiko znanosti 27(197)83-104.
- Brenner, Robert "Why Is the United States at War with Iraq?" New Left Review 185(91)122-137.
- Burchardt, () Renesančna kultura v Italiji,
- Byman, Daniel "Iraq after Saddam" The Washington Quarterly, Center for Strategic and International Studies 24(4)151-162.
- Chabod, Federico (1964) Scritti su Machiavelli. Torino, Giulio Einaudi editore S.p.A.
- Cook, E.Charles Jr. "The silver-Bullet Presidency" The Washington Quarterly, Center for Strategic and International Studies 24(3)229-234.
- Gilbert, Felix (1969) Niccolò Machiavelli e la vita culturale del suo tempo. Bologna, Società editrice Il Mulino.
- Kotnik, Janko (1974) Slovensko italijanski slovar. Ljubljana, DZS.
- Lintner, Valerio; Mazey, Sonia (1991) The European Community: Economic and Political Aspects. McGraw-Hill Book Company.
- Lukšič, Igor "Morala in politika" Časopis za kritiko znanosti
- Lukšič, Igor "Prepeluhova recepcija Machiavellijevega dela il Principe" Borec 41(1)106-111.
- Machiavelli, Niccolò (1939) Opere a cura di Antonio Panella. Milano-Roma, Rizzoli&C.Editori.
- Machiavelli, Niccolò (1990) Politika in morala. Ljubljana, Slovenska matica.
- Mervin, David (1993) The President of The United States. Harvester Wheatsheaf.
- Momigliano, Attiglio (1967) Zgodovina italijanske književnosti od začetkov do naših dni. Ljubljana, DZS.
- Morghentau, J. Hans (1995) Politika med narodi. Borba za moč in mir. Ljubljana, DZS.

- Nikolić, Tatjana (2002) Ljubljana, FDV.
- Oppenheim E. Felix (1998) Morala v zunanji politiki. Ljubljana, FDV.
- Petrič, Ernest (1994) 'Dolgoročni vidiki ameriške zunanje politike' Teorija in praksa 31(1/2)79-87.
- Prezzolini, Giuseppe (1969) Vita di Niccolò Machiavelli. Biblioteca Moderna Arnoldo Mondadori.
- Ridolfi, Roberto (1969) Vita di Niccolò Machiavelli. Firenze, Sansoni Editore G.C.
- Russett, Bruce; Starr, Harvey (1996) Svetovna politika, izbira možnosti. Ljubljana, FDV.
- Salinari, C. ; Ricci C. (1987) Storia della letteratura italiana con antologia degli scrittori e dei critici. Roma- Bari, Editori Laterza.
- Sansone, Mario (1986) Disegno storico della letteratura italiana. Milano, Principato Editore.
- Sik Hung, NG (1980) The Social Psychology of Power. London LTD., Academic Press INC.
- Snoj, Dušan (1993) ES Slovenija in notranji evropski trg. Ljubljana, Gospodarski vestnik.
- Šlenc, Sergij (1997) Veliki italijansko- slovenski slovar. Ljubljana, DZS.
- Štefančič, Marcel, jr. (2001) Busheva Amerika od puča do vojne. Ljubljana, Bela Premiera.

*Zapiski predavanj profesorjev izr.prof.dr. Petrič, Ernesta (predmet Mednarodni odnosi) in doc.dr.Šabič, Zlatka (Mednarodne organizacije).*

Internetni viri:

<http://www.chronicle.com/indepth/iraq/opinion.htm>

<http://www.mladina.si/dnevnik/22205>

<http://www.mladina.si/dnevnik/32686/>

<http://www.mladina.si/tehdnik/200142/clanek/nafta-short/>

<http://www.news-observer.com/news/story/2391490p-2227795c.html>

<http://www.whitehouse.gov/president/gwbbio.html>

[http://24ur.com/naslovnica/svet/20030129\\_2020176.php](http://24ur.com/naslovnica/svet/20030129_2020176.php)

